

REPERTOÁROVÁ PŘÍLOHA AMATÉRSKÉ SCÉNY

DIVADELNÍ HRY

PROVĚŘENÉ JEVIŠTĚM

OPUS 44.

V pořadí již 44. textem otištěným v současné repertoárové příloze Amatérské scény je hra **Miloše Kulišťáka SELSKÝ PRÁH**, dramatisace stejnojmenného románu **Metoděje Jahna**. Historie hry sice sahá hluboko do minulého století, přesto je z hlediska inscenační tradice krátká. Potkal ji totiž osud poznamenaný ideologickou intolerancí a diskriminací vládnoucímu režimu nepohodlných osob, byť se to čtenáři po přečtení hry a údajích o životní pouti jejího autora bude zdát nepochopitelné.

Pro akademii na oslavu narozenin spisovatele Metoděje Jahna, uskutečněné v roce 1940, napsal Metoděj Kulišťák scénář pro nevelký divadelní výjev, vyňatý z Jahnova románu. Ujal se režie a scénu z románu předvedl na akademii se svou ochotnickou družinou. Spisovatel Jahn byl velice akademii potěšen a dal M. Kulišťákovi svolení k dramatisaci celého románu. Ještě téhož roku pod hotový text dramatisace autor připsal: „*Miloš Kulišťák v Rožnově pod Radhoštěm dne 18. XII. 1940. Psáno s laskavým svolením spisovatele pana Metoděje Jahna, jako upomínka na jeho 75. narozeniny.*“ Metoděj Jahn, byť již velice nemocný a na sklonku života, se dočkal divadelního provedení svého díla v roce 1942. V režii M. Kulišťáka uvedli poprvé dramatisaci Selského prahu ochotníci z Rožnova pod Radhoštěm. Poté se hrála s úspěchem na ochotnických jevištích, a to i za hranicemi Valaška.

V roce 1958 bylo však z ideových důvodů zakázáno její provozování osvětovým inspektorem. Tento zákaz si dovolili porušit až v roce 1967 ochotníci z Dolních Pasek u Rožnova p. R., kteří ji nastudovali v režii bývalého učitele Gerlicha, v té době pracujícího v dělnickém povolání. K zatím poslednímu nastudování dala podnět dcera M. Kulišťáka, paní Irča Drápalová, dlouholetá pracovnice Valašského muzea v Rožnově p. R. U příležitosti odhalení pamětní desky M. Jahna na budově školy, v níž učil, nabídla text hry ochotníkům ze souboru CHAOS z Valašské Bystřice.

Valašskobystřický soubor nastudoval Selský práh v režii Ludmily Bolfové v tradičním duchu, nezasahoval do textové předlohy z piety k autorovi, i když by to bylo pro vyznění díla nepochybně přínosem. Divadelní konvence se od doby vzniku dramatisace citelně proměnily od akcentu na mluvené slovo ve prospěch sdělování obrazem. Inscenace byla pojata jako velké plátno, nechávající nahlédnout sociální klima valašské vesnice před sto lety. Bylo na ní zainteresováno 25 členů souboru. Hrálo se v dobových valašských krojích, namnoze autentických. Výprava byla tvořena malovanými prospekty a stylovým mobiliářem. Součástí hry byly zpěvní a taneční sekvence, mající většinou zvykoslovný charakter a provázející diváky ročními obdobími a s nimi spojenými svátky,

spjatými s příslušnými obřady. Režie stavěla na dobrém typovém obsazení, již méně na důsledném budování dramatických situací a vytváření mizanscén. Přesto byla inscenace poutavou podívanou schopnou vtahovat diváky k vnímání osudů lidí předurčených nezměnitelným řádem venkovské obcí. Přispěly k tomu nemalým dílem herecké výkony, z nichž tři došly ocenění na krajské přehlídce ve Slavičíně v roce 2004 - František Vičan v roli sedláka Trusiny (cena), Jaromír Chumchal v roli Tomka a Miroslav Cába jako Franěk (čestná uznání). CHAOS byl s inscenací doporučen na národní přehlídku venkovských divadelních souborů. Ke škodě jej pořadatelé přehlídky do Vysokého n. Jiz. nepozvali. Navzdory tomu měla inscenace na dvě desítky repríz před vyprodanými sály.

METODĚJ JAHN se narodil ve Valašském Meziříčí 14. října 1865, zemřel 14. září 1942. Napsal celkem 16 knih básní, románů a povídek. Jeho povídky a romány z venkovského prostředí, mající charakter dokumentárních, psychologických studií, zprostředkující portréty pijanů a vrahů, lidí rozvrácených marným úsilím po osobním štěstí, hamižných sedláků a ponížených výměnkářů, lidí, jejichž osudy jsou vyplněny dřinou a nejkrutější bídou. Tyto povídky, a stejně tak román Selský práh, jsou zakotveny ve valašském prostředí a v bezprostředním poznání nelehkých životních podmínek tohoto regionu. Ostatně, Jahn je rodák z Krásna (součást Valašského Meziříčí), kde také absolvoval gymnázium a učil, posléze byl řídícím učitelem v Rožnově pod Radhoštěm, kde je také pohřben na Valašském Slavíně.

Jahnovo dílo vyústilo ve filozofické a tvůrčí syntézu právě v románu Selský práh. Román líčí osudy Maruši, děvčete z chalupy a selského synka Tomka, jimž přísné majetkové rozvrstvení vsi je nepřekonatelnou bariérou společného soužití, a to i ve vyvzduřovaném manželském svazku. Příběh Maruši a Tomka končí tragicky. Selský práh (1913) je ozvěnou za Maryšou bři Mrštíků, její pastorkyňou Gabriely Preissové a dalšími díly kritického realismu.

MILOŠ KULIŠTÁK se narodil v Házovicích u Rožnova pod Radhoštěm 11. srpna 1896, zemřel 30. května 1970. Je pohřben na Valašském Slavíně ve Valašském muzeu v Rožnově p. R. Od útlého dětství okoušel těžký život na valašské vsi. Ve třech letech mu zemřel otec a také dva bratři, všichni na tuberkulózu. Matka se sice znovu provdala, ale Miloš se svým bratrem museli spávat na podhrádce nad koňmi. Jako chlapec poznal těžkou práci v lese. Navštěvoval zimní hospodářskou školu. V 19 letech narukoval do 1. světové války, ocitl se v ruském zajetí a poté na italské frontě. Po válce dělal pacholka u koní. Posléze, v roce 1920 ho zaměstnal jako hospodářského správce na budovaném vzorovém statku ředitel hospodářské školy E. Vencl. Zde pracoval celých 34 let.

Celý život M. Kulišťáka byl ale také prostoupen láskou k ochotnickému divadlu a národopisu. Byl režisérem a organizátorem divadelního dění, vedl taneční skupinu folklórního souboru, od roku 1924 budoval „dřevěné městečko“, které dnes sluje jako rožnovský skanzen – Valašské muzeum. Věnoval se přednáškové

činnosti, byl lidovým vypravěčem, psal pro divadlo a pro rozhlas, díky své erudici se stal i národopisným poradcem pro film (Děvčica z Beskyd) atd.

Z Kulišťákova díla připomeňme divadelní hry Bačova dcera (1931, národopisný obrázek ze života Valachů – posluhů na salaši), Klebetnice (1939, komedie ve valašském nářečí), Valašská svatba rožnovská (1925, nově 1935, tiskem 1945), Dorota (úprava barokní lidové hry O svaté Dorotě), Valaši, betlémská pastuši (úprava valašské lidové hry o narození Krista). M. Kulišťák byl autorem scénářů k řadě zvykoslovných pořadů, např. Zvalování mája, Stavění mája, Dožínky na Valašsku, Vynášání Mařény, Velikonoce, Veselá buďačka, Přástky a dal. Psal povídky, z nichž některé vyšly knižně (Veselé kůsky strýca Metůda), jiné časopisecky. Věnoval se sběru a zápisům pověstí a pohádek, které se dočkaly v r. 1986 knižního vydání pod názvem O stodolovém mistru. Byl též kronikářem v obcích Házovice a Tylovice, ale také autorem kroniky rožnovských rodů, velké kroniky psané a fotografické. V knize 42 hodin bojů o Rožnov pod Radhoštěm zaznamenal události z osvobození Rožnovska v květnu 1945.

Milan Strotzer

dílem díky informacím získaným od paní Irči Drápalové

DRAMATURGICKÝ PENDANT

KE HŘE SELSKÝ PRÁH

Miloš Kulišťák napsal drama o pěti obrazech podle stejnojmenného románu *Metoděje Jahna*. Za motto k tomuto dramatu se nejspíše hodí kniha Kazatel, která praví: *Co se dalo, bude se dít zase, a co se dělalo, bude se znovu dělat. Pod sluncem není nic nového.*

Napsat pandán k tomuto textu je poněkud obtížné. Na jednu stranu proto, že rozbor by mohl být obsáhlý a jeho nutnou součástí by měly být opoznámkované ukázky textu včetně poukázání na kontexty vhodné pro dramaturgicko-režijní koncepci, a to v souvislostech doby tehdejší i dnešní. Na druhou stranu se jenom sluší říci: Přečtěte si příběh Maruši, jakési valašské Maryši, a pokud vás čímkoli zaujme, chytne, a je jedno zda osudem nebo jazykem, tak ji prostě popadněte do náruče, odnese na jeviště, a tam se s ní milujte (avšak neznásilňujte) tak dlouho, až společně porodíte inscenaci-dítě. To není bonmot, ale snaha postihnout nepostižitelné, byť zdánlivě jasné a jednoduché aspekty Selského prahu. Přesto se pokusím o pár poznámek k těm, kdož po něm sáhnou.

Nářečí hry je při četbě hry bezproblémové, to jest srozumitelné, a některé dávno zapadlé pojmy samy vyplnou ze souvislostí. Jiná je, že při zkoušení může nářečí (vyjma samotného regionu, kde se odehrává) působit problémy, takže herci budou nuceni se mnohé věty nejdříve našprtat než je začnou interpretovat, o vytváření podtextu nemluvě. Na druhou stranu je to pouze záležitost časová, tedy protahující zkoušky – tedy, měla by to být záležitost času a vstřebání textu, ale...? Někdo si může říci, co to tady vykládám za samozřejmosti nebo nesmysly, ale je až s podivem, jak často je tahle **samozřejmost** podceňována a při povídání si nad představením (např. na krajské přehlídce), se pak právě nářečí nebo jen výrazně stylizovaný text, a jistá obtížnost jej zvládnout, často stávají obhajobou čehokoli v inscenaci nepovedeného.

Text hry Selský práh patří do proudu výrazně **epického dramatu**, takže při převodu do obrazného jazyka divadla vyhazuje

jak grošák v maštali, když ho vyvádějí do chladu zamženého prosincového rána. Vzpíná se a bojuje za každé zbytečné slovo, za každou zdržující a zbytečnou repliku, k čemuž jeho kopyta mají výtečné podkovy z estetické ocele. A jsme u gruntu problému epičnosti. Román jsem nečetl, ale soudím, že pan Kulišťák ctil autora, a to víc, než je pro divadlo zdrávo, takže když zapomenete, že před sebou máte divadelní text, který má po levé straně psané postavy, tak se s chutí začnete do dávného příběhu, do touhy i bolesti, kterou v sobě nese. Začnete znamenat, že vámi čtená slova otevírají vaši obrazotvornost, a vy máte před sebou vše jako na dlani. Postavy vidíte, slyšíte, dokonce před vámi snadno vyvstane topologie vesnického prostoru. Ano, tenhle způsob otevírání imaginace je předností pro román, ale ne pro divadlo, které má a musí mít jiný typ obrazotvornosti než román, a proto používá jiný jazyk, než literatura.

Epčnost textu následně vnáší problém do **dramatických situací**, které oslabuje a rozřezuje, neboť jednání postav, jejich motivace – co chtějí, jak toho dosahují, s kým a proč o to či ono vůbec zápasí – se odehrávají převážně v rovině verbální (tím není míněna rozhlasová hra či četba), a skoro se zdá, že repliky by nejsilněji vyzněly při dodržování jisté sošnosti postav. Jiná je, že něco takového vám vydrží na velmi krátký čas, protože pro diváka se nic **neděje**, a pouze si může děj částečně představovat, když v hledišti zavře oči. Výše napsané se samozřejmě netýká celého textu, ale tak sedmdesát procent do této kategorie spadá. Na druhou stranu tam, kde je autor střídavý, a tím i logicky krátký, jsou situace opravdu divadelně zajímavé a provokující.

Stručně shrnuto to znamená jen jedno, že prostor pro nonverbální jednání, prostor pro vizuální a svým způsobem nejsilnější divadelní složku, je zde usurpován a limitován slovem, složkou verbální, což se ale nakonec negativně odrazí i v plánu zvukovém. Autor prostě vše podává několikrát. To, co můžeme jen vidět, odívá do slov, takže to vidíme, a ještě totéž slyšíme, je nám to popsáno, ale z tohoto dvojího zobrazování nevzniká žádná další hodnota pro příběh či estetický zážitek, pouze retardace, jejíž následky zmírňuje literární hodnota textu, ale i to je zajímavé či přijatelné jen po jistý čas. Podtext, ona důležitá složka divadelnosti, která označuje jak samo téma, tak postoj interpretů k tématu, zde bude převážně pramenit a vzlínat přes slovo. Nic proti tomu, ale otázkou je, zda v onom zdvojování a ztrojování bude vůbec rozeznatelný či srozumitelný.

Zdá se, že vše, co jsem k Selskému prahu zatím poznal, směřuje k nutnosti do textu sáhnou tlustou dramaturgickou tužkou. Ano, nemýlíte se, ale každý, kdo se tesařské tužky chopí, to nebude mít snadné. Stylizovaný text má nejen vnější **rytmus příběhový**, ale je zde i **rytmus vnitřní**.

Celým dosavadním povídáním však směřuji k tvrzení, že se najde sdostatek důvodů, proč příběh Maruši dnes hrát. Zároveň však platí, aby všechny valéry Maruši zazněly a neunavily či neuspaly diváka, budou úpravy na textu ne onou příslovečnou prací jak na kostele, ale spíše se budou podobat přestavbě mešity na baziliku.

Poslední poznámka se vztahuje k principu škrtnutí, které v rozsáhlé pláni textu musí mít nějakou trajektorii, nějaké **určení**, podle něhož se budou provádět. Spíše než volba hrdinky/hrdiny této story, jejichž postavení ve výkladu hry by škrty podněcovalo, to bude/měl by být, postoj inscenátorů k tématu. To jest, že určující pro úpravy nebudou postavy ani dějová fakta ani příběh – ale to, co interpreta/ty k Selskému prahu přivedlo. Postoj by je při škrtnutí měl vést jako fujara hejno vlny po svazích Radhoště.

Vladimír Zajíc

SELSKÝ PRÁH

DRAMA O 5 OBRAZECH

PODLE STEJNOJMENNÉHO ROMÁNU

METODĚJE JAHNA

NAPSAL

MILOŠ KULIŠTÁK

Osoby:

TRUSINA, starý sedlák

TOMEK, jeho syn

ANTOŠ, bratr Trusinův

BARBORA, stará služebná na statku Trusinově

FRANĚK, starý pacholek na statku Trusinově

KEJNAR, chalupník

MARUŠA, jeho dcera

KUBJÁT, zámožný sedlák

KUBJÁTKA, jeho žena

CILKA, jejich dcera

HÁJOVÁ, chalupnice

TONKA, její dcera

PERNICA, dělník ve dvoře

JOSEF, jeho syn

CABÁK, ZÁTOPEK, dělníci

HANIČKA, ROZÁRKA, FRANTIŠA, mladá děvčata

MARTIN, METÚD, JURA, mladí chlapci

I., II. a III. MAŠKARA

JUROVJÁK A JURA, drvaři

děvčata, chlapci, muzikanti a vesnický lid

I. obraz: kácení máje před hospodou

II. obraz: světnice u Kejnara

III. – V. obraz: světnice u Trusinů

JEDNÁNÍ I.

Zahrada u venkovské hospody. Vpravo vchod do hostince, před ním stůl a židle. V pozadí jde silnice k vesnici, v dálce pole a Radhošť. Okolo hostince v popředí chodník do polí. Uprostřed jeviště stojí pěkná ostrouhaná, opentlovaná a ověšená máje. Je podvečer nedělního odpoledne. Všichni herci jsou ustrojeni ve svátečních krojích. Vchod do hostince je ověšen chvojím.

Výstup 1.

TOMEK, MARUŠA

MARUŠA: *(Veselé a kvetoucí děvče, velmi pečlivě ustrojená. Má vysoké šněrovací botky, bílé punčochy, modrý fěrtůšek a za červenou kordůlkou má velikou kytici. Prostovlasá, v dlouhém copě má přípletek barvy fěrtůšku. Je si vědoma své krásy, ale je prostě milá a dobrá. V ruce nese modlitební knížky. Vyjde v pozadí z levé strany a míří přes jeviště okolo hostince chodníčkem do polí.)*

TOMEK: *(V patách za ní. Vysoký, statný selský synek. Má vysoké boty, nohavice, brunclek, je prostovlasý. Dohání Marušku a při tom volá.)* Maruško, dočkaj!

MARUŠA: *(Zastaví se uprostřed jeviště.)* Tož přidaj do kroku.

TOMEK: *(Doběhne až k ní, zálibně si ji prohlíží.)* Co máš tak naspěch?

MARUŠA: *(vesele)* Šak mám dalėj jak ty.

TOMEK: Doprovodím ťa kúsek cesty.

MARUŠA: *(žertuje)* A neideš dneskaj s Cilku?

TOMEK: *(nevrle)* Propás sem jú. Kdesik zme sa minúli.

MARUŠA: Šak si to s ňú u mája vynahradíš.

TOMEK: Nevím lešči přijdu k máji.

MARUŠA: *(vesele)* A to chceš ležeť doma pod jabloňú tajak vymínkář? Cilka by ti to měla za zlé, kdybys nepřišel.

TOMEK: *(mrzutě)* A co ně pořád předhazuješ Cilku? Včilěj sem s tebú a nechcu o druhěj ani slyšeť.

MARUŠA: *(Založí ruce v bok.)* A to si ně pěkný galán. Proč sa nedržíš jednéj. No, kdyby byla Cilku, to by ti netrpěla, abys ně chodil s druhú.

TOMEK: *(Skoro vykřikne.)* Na tom přecaj není nic zlého, když chcu ít s tebú.

MARUŠA: Tož když na tom nic není, tož proč chceš se mnú ít.

TOMEK: *(Dívá se chvíli upřeně na ní.)* Proto, že si inší jak ty druhé a potem, že ťa rád vidím.

MARUŠA: *(se smíchem)* Děvčat je tajak kvíťa.

TOMEK: *(vážně)* Ale Maruša Kejnarová edem jedna.

MARUŠA: *(bystře)* To kdyby tak měla štyri, lebo pět tisíc.

TOMEK: *(Upřeně hledí na Marušu.)* Já nic nepravím. *(Hledí na sebe.)*

MARUŠA: *(Jakoby se vytrhla ze snění.)* Tatiček sú zdraví?

TOMEK: Ale pořád na ně od podzima cosi lozí.

MARUŠA: Dyt' ešte nejsú staří.

TOMEK: Třiapadesátý.

MARUŠA: Naši sú v padesáti.

TOMEK: Což vaší, tí sú z dobrého kořaña a nejsú tak zedření.

MARUŠA: Nevěř Tomku, ve dvoře nedajú zadarmo ani ha-lěř. *(Dívá se mu do očí.)* Přijdeš k máji?

TOMEK: *(Podá jí ruku.)* Přijdu, Maruško.

MARUŠA: *(Pohlédne dozadu, lekne se.)* Proboha, henkaj idú vaší tatiček. S Bohem. *(Odběhne chodníkem kolem hospody vlevo v popředí.)*

Výstup 2.

TOMEK, TRUSINA

TRUSINA: *(Starší, prací předčasně zestárlý sedlák. Opírá se o čakan. Kouří z fajky. Má sváteční valašský kroj. Vyjde zprava a zamíří na jeviště k máji, kde spatří Tomka.)* A co ty tady okúňáš? Či vyhlídáš nevěstu?

TOMEK: Ale co by, edem tak sem sa šel projdít'.

TRUSINA: A kde máš Cilku? Nepújdeš pro ňu? Začal si cosik a přastál si. K zahoeňu není a peníze má též.

TOMEK: *(Opírá se o máji.)* Což to, že má peníze. Búch ví, jak já sa ešte ožením.

TRUSINA: Dělej si jak chceš, ale měl bys sa držet' jed-něj, lebo s takú nepřijdeš nikdý ke konci. Myslím, že by si s Cilku nezblúdil. Hospodárná je a kterýsik tisíc též bude měť.

TOMEK: *(Mlčí a hrabe nohou v zemi.)*

TRUSINA: Tož co na to nic nepravíš?

TOMEK: Šak tudy to nemusíme dojednat', nehoří.

TRUSINA: Nehoří, nehoří, ale máš už čas k ženění. Já už též nevládám rukami, jak sem vládvál. Zme tu všeci edem do času. Di pro Cilku, než ti ju odvede druhý. *(Vejde do hos-pody.)*

TOMEK: Šak dojdú.

(Za scénou se ozve zpěv chlapců, který se pozvolna přibližuje již ke konci řeči Trusiny s Tomkem.)

Výstup 3.

TOMEK, METÚD, MARTIN, JURKA

CHLAPCI: *(Drží se kolem krku, chodí po dědině a zpívají.)*
Pocem bratře, kamaráde, já ti něco povím,
nechoď ti ně za galánku, já za tvú nechodím.
Jak ťa tam jedenkrát zastanu, dám si já klobúček na stranu,
tebja speru na maděru, sám tam s ňú zostanu.

(Za zpěvu vejdou na jeviště k máji.)

MARTIN: *(Uvidí Tomka.)* Daj si pozor, Tomku. Kdosik ti leze na dolním konci do zelá.

METÚD: Chvalkovský mlynář ti přebíře Cilku. *(Smějí se.)*
Panečku, ten je inší pracháč, než si ty. *(Udeří se na kapsu.)*

TOMEK: *(podrážděně)* Kde ste ích spolu viděli?

JURKA: Brúsá u ních po zahradě a cukrujú jak dvě hrdličky. Chachacha. Honem tam pal, než ti smetanu zlíže.

TOMEK: A nemýlili ste sa?

MARTIN: Či zme ožralí hned' od večera. Di sa podívat', nevěřící Tomášu.

METÚD: Račí nechod'. Dva kohúti na jednom smetisku sa neznesú. A potom, možná, že Cilka tam má pro tebja připra-vený ohrabečný košíček. *(Smích.)*

TOMEK: Ešče si ju neberu, ešče si móže dělat' co chce, ale za nos sa vodit' nedám od žádného a tým meněj od děvčice. *(Odejde vpravo zadem.)*

METÚD: Nechcu vidět jak bude stará Kubjátka prskat' až uvidí Tomka. *(Smích.)*

JURKA: Staří zkúšajú, kerý bude teplejší.

MARTIN: Kubjátka pověděla, že šak ešte neidú Cilce ohláš-ky a že nebude i jeden, bude druhý.

METÚD: Nehme ogaři kláboseňá a berme sa račí k zvalo-vaňú.

MARTIN: Šak děcka sa už též zchoďá.

Výstup 4.

CHLAPCI, DĚVČATA.

FRANTIŠEK, ROZÁRKA a HANIČKA: *(Vchází zleva na jeviště a ještě za scénou zpívají.)*

Máj, máj, májový stromeček.
Máj, máj, pentlený vršeček.

Kdo ně ho postavil, ten sa ně zalíbil.
Temu dám huběnkú, ten bude můj.

HANIČKA: *(vesele)* Ogaři, nevíte na kerú stranu spadne máj?

MARTIN: A čí my to můžem věděť na kerú stranu ho větr sfúkne?

ROZÁRKA: Víte, nám sa jedná o to ... *(přitlumí hlas)* ... aby Cilka nedostala vršek.

METÚD: A tož kerá ho letos dostane?

ROZÁRKA: Tož kerákolvěk, edem když ona né. Potem by zasěj celú muziku na nás ohrňala nos.

FRANTIŠA: Ogaři, vytančíte nás?

JURKA: Když poplatíte, tož co by né.

HANIČKA: Neprosme sa ích, děcka. Šak když nebudú s nami tančit' oni, šak příjdú aji ogaři z iných dědin.

MARTIN: Mohli by sa opovážit'.

(Za scénou se ozve hudba a výskot.)

FRANTIŠA: Děcka, už hrajú. Poďme, aby nás neoběhnúli. *(Odběhnou vpravo a chlapci za nimi.)*

Výstup 5.

JURKA, TRUSINA, TOMEK

JURKA: *(Vyjde z pravé strany, hodlá nazlobeně přejít kolem.)*

TRUSINA: *(Vyjde z hospody, zavolá na Tomka.)* Tomku, tož jak si pochodíl?

TOMEK: *(Zastaví se, nakvašeně.)* Kde sú dva o třetího nestojá.

TRUSINA: *(Pokročí k němu.)* Jak to kde sú dva.

TOMEK: *(Přejde kolem něj do popředí.)* Zastihnúl sem tam na námluvách závodského mlynáře. Laškovali spolem v zahradě a staří sa dělali, že o tom nemajú ani zdáňá. Prý: nevíme, kde odletěla Cilka. *(zlostně)* Na blázna chodit' nebudu a šklába si ze sebja dělat' nedám. Račí si vezmu děvča bez groša. Trúfajú, že mlynář je bohačí jak my.

TRUSINA: *(uraženě)* Hoho. Nám není třeba dělat žádných milostí. My, Trusini, zme ešče žádného nepotřebovali, ani nepotřebujém. Nech si ide někdo po dědině, najde i stavení tajak je naše. Není mu žádnéj hany. Sta rokú přečká takový hrad. Dívaj sa, kde dívaj, samá silná zeď, kvelbní a tvrdá střecha. Dobytek nemáme horší než ve dvoře. Pola je

zpracované a rodné. Na húře zrná na páru rokú a plátna do Pánbíčka. Žádná nevěsta sa nemusí styděť vydat' sa na náš grunt. A tož nač hrbit'. Cilka dostane svojích pět, šest tisíc – no jaképak zázraky. Není třeba dolézat' a prosit'. Dostaneš inde třebas dvakrát tolěj, ale též by nerád, aby sa nám to ledajaká žebračina roztahovala a nosila hlavu hore za naše přičinění.

TOMEK: Měl by i sem sa ženit' edem k vůliva peněžom, tož račí nic.

TRUSINA: *(rozohněně)* A tož kvůliva čemu sa chceš ženit', prosím ťa? Edem raz zabředneš a do smrti sa nevyhrabeš, milá brachu.

TOMEK: Už sem řek. Neožením i sa podla chuti, tož račí nic.

TRUSINA: Dobrá, dobrá, tož podla chuti. Tož to si chcél říct' jako bez peněz. A jak ti přijde kolěj dětí, tož co ím dáš? Příjdu tři, štyry špatné roky a jak sa vysekáš? U nás, sedlákú je také pravidlo: Kolej ja, tolej ty. Žádná strana si nemá co vyčítat'. A ty si myslíš přivécť ně do staveňá nevěstu s holými rukámi, aby jí dál púl gruntu připsat'? Také mudrlanství si z hlavy vypust'! *(Odchází zadem vlevo.)*

Výstup 6.

TOMEK, MAŠKARNÍ PRŮVOD

(Za scénou se ozve zblízka muzika a výskot.)

TOMEK: *(Zajde do popředí a vyhlíží, zdali nejde Maruša.)*

PRŮVOD: *(První jdou muzikanti, pak tři maškary, děvčata, chlapci a vesnická chasa. Obejdou máji, muzikanti pak zůstanou v pozadí, děvčata a chlapci udělají kolem máje veliký kruh.)*

I. MAŠKARA: *(Chlap v zaplátovaných šatech, škrbálech bez podrážek, rukavičkách bez prstů a klobouku bez dna. Nese dřevěnou pilu, pantok a kyjan-palici, udělanou ze starého hrnce.)*

II. MAŠKARA: *(Chlap s dlouhým nosem, vycpaným zadkem i předkem. Na nose má brýle z drátu, veze na trakaři třetí maškaru. Jede s hroznou námahou, přičemž mu zůstávají obě nohy vzadu.)*

III. MAŠKARA: *(Chlap převlečený za ženskou. Z popod sukní čouhají mu kalhoty a boty. Pod nosem má vousy, na hlavě čepec a šátek. Kouří z fajky.)*

(Muzika hraje, ostatní zpívají sebou.)

Náš tatíček, nebožčíček, Pánbuch ím daj nebesa,
vozívali staré baby na tragači do lesa.

Staré baby posedajte, pojedáme do kopca,
mladé budú vyskakovať před tragačem hopsa.

METÓD: Myslí na Rozárku a zapomene na sekyrku.

DĚVČATA: (*Obletují máji podle toho, z které strany mají podřezují, hledíce přitom, aby uchytila vršeček.*) Pozor, máj padá! (*Děvčata se ženou, ale v tom přichází Maruša.*)

MARUŠA: (*Vyjde z pravé strany, máj jí padne k nohám, ona se sehne, ulomí vršek a vyzvedne jej vysok nad hlavu.*)

TOMEK: (*Přiskočí, chytne Marušu v pase a vyhodí ji do vzduchu.*) Muziko, hore jů, juch!

(*Muzika začne hrát, Tomek tančí na chvíli sólo, pak se všichni přidají a zpívají.*)

Zatančí ně moja galanečko zatačený,
nech sa já podívu jak to svěčí věneček zelený,
věneček zelený na hlavě.
Zatančí ně děvča pěkně dokola, cymbál nám zahraje,
kdo mu odolá. Klarinety piščí, husle fidlují
a já ze svú milú tancuju.

KUBJÁT: (*Přišel s průvodem.*) Vidíš jů, žebrotu, první je v kole. Ale kde je Cilka s mamú? (*Vyhlíží.*)

JUROVJÁK: (*Po zvalení dostranil máji k hospodě, stoupne si na dřevo a dá se vyvolávat.*)

Hola, hej. Tudy je máj na prodaj.

V celých valaských horách lepšího dřeva nenájdete, co kdo chcete z něho uděláte.

Henkaj, Metú chce sa ženit', tož z něho chalupu může postavit'.

Henkaj, Hanča, chce sa vydat', tož kolébku si nechá udělat'.

Na švrláče, na vařešky, na metliska a na desky.

Kejnar plot má bez zahrádky, tož na ňu nebude máj krátký.

Lože, šatník, nebo dvěři, výbavu chceš chystat céři?

Stodolenka z něho bude, ešče aji na stúl zbude.

V hospoděnce sa to draží, kdo chce kúpit', nech tam běží.

(*Vejde do hospody, ostatní s veselostí za ním. Jura vezme máj a odnese jej z jeviště.*)

MARUŠA: (*Po tanci odběhne od Tomka a odejde s děvčaty do hospody.*)

TOMEK: (*Hledí rozjařeně za mizejícími.*)

KUBJÁT: (*Chrká občas na nose, jako by chtěl odsud něco vyfouknout.*) Tož co ťa to popadlo, Tomku, že si od nás tak náhle odešel. Chr, chr ...

TOMEK: (*Se obrátí, nevrle.*) A co u vás dělál závodský mynář, strýče?

KUBJÁT: Ech, tož co by dělál, chr, chr, přišel a odešel. Hledá si nevěstu tak jak ty.

TOMEK: (*pobouřen*) Já vím, vy si myslíte, že mňa opijete rohlíkem.

(*Hudba za jevištěm spustí valčík.*)

TOMEK: Ale ste sa zmýlili. Blázna si ze sebja dělat' nedám. (*Odběhne do hospody.*)

Výstup 7.

KUBJÁT, KUBJÁTKA, CILKA

CILKA: (*Honosně a široce nastrojená, domýšlivá děvčice.*) Vidíte, já sem pravila, že přijdeme neskoro. (*Připlakuje.*)

KUBJÁTKA: (*Suchá ženská s těkavýma očima. Má ječivý hlas.*) Tož to sem měla teho mynářa vyhodit'. Myslím, že ti bude lepší svěčit' byt' mynářkú než selkú u Trusinú.

CILKA: Tomek je mlačí a hezcí, nemělí ste mu lhat'. Viděl nás na zahradě a to nám neodpustí.

KUBJÁTKA: Och, nevěř děvča. Kdež by takú děvčicu jak si ty tak lehkovážně našel. Ani ze svíčku v celém okolú. Edem sa zjavíš, už pro ťa podere, a tým mynářem aspoň ho pobúříš. (*Ke Kubjátovi.*) Je tudy Tomek?

CILKA: (*Pokročí k oknu a dívá se do hospody.*)

KUBJÁT: Chr, Chr ... byl sem s ním na řeči, ale utrhnul sa na mňa tak jak na psa zkrzeva teho tvojího mynářa ... chr, chr ...

CILKA: Tančí s Marušú Kejnarovou, chalupnicú. Chachacha ...

KUBJÁT: Aji sólo s ňú tančil.

KUBJÁTKA: A či sa to hodí? Vreco z baráka, první v kole. Pod'me dalej. (*K Cilce zálibně.*) Kdežpak sa k tobě může rovnat' taková barácnica. Jak ťa Tomek uvidí, hned jů spustí z očí. (*Vejdou, hudba utichne, stmívá se.*)

Výstup 8.

MARUŠA, TOMEK

MARUŠA: (*Po chvílce vyběhne z hospody, utírá si kapesníčkem čelo.*)

TOMEK: (*Vyběhne za ní.*) Maruško!

MARUŠA: (*Opře se o besídku, hledí na Tomka.*) Co sa to s tebú děje, Tomku?

TOMEK: (*Uchopí ji za ruku, hledí na ni, vroucně praví.*) Věříš, Maruško, že ťa mám rád a žádnú inú?

MARUŠA: (*Skloní hlavu, neodpovídá.*)

TOMEK: Nech sa stane cokoliv, ty budeš moja.

MARUŠA: To si ešče kolēj razú rozmyslíš.

TOMEK: Né, to je svaté, Maruško. *(Chce ji přivinout k sobě.)*

MARUŠA: *(Sa mu vyvinuje.)* Nechaj mňa, Tomku. Bude zle. Půjdu račí domú.

TOMEK: Neodchoď, zostaň ešte. Prišiel sem edem kvúliiva tobě.

MARUŠA: Né, to neprav, nebo naozaist odejdu. Co řekne Cilka, až nás tudy spolem uhlédne?

TOMEK: Nic neřekne. Já si to s ňú ešte dneskaj vyřídím.

MARUŠA: Či ste sa rozešli?

TOMEK: Až potom ti to řeknu.

(Hudba tichounce hraje za scénou.)

MARUŠA: Hrajú. Tomku, dí pro Cilku, nech není zle. Vám to spolem lepší svědčí a může z toho byť aji svadba.

TOMEK: *(prudce)* Nebude, nikdy nebude, uvidíš.

Výstup 9.

TOMEK, MARUŠKA, CILKA

CILKA: *(Se objeví mezi dveřmi, pak pomalu se přibližuje.)*

MARUŠA: *(Jakmile ji spatří, odejde od Tomka a hrdě prochází vedle ní do hospody.)*

CILKA: No, no, ty si dneskaj zadáváš s Tomkem.

MARUŠA: Přenechám ti ho, můžeš si zase dováďať s ním ty. *(Vejde do hospody.)*

CILKA: *(Pokročí až k Tomkovi, nadnáší se v bocích, hledí mu upřeně do tváře.)* Proč si na mňa dneskaj nepočkál, když si byl u nás?

TOMEK: Mělas tam iného, nepotrebovalas mňa.

CILKA: Koho, prosím ťa, dyť sem byla edem v zahradě a ty hned hury, bury, a pryč.

TOMEK: A závodský mynár, to nebylo nic?

CILKA: *(Se směje.)* Ale Tomku, přecaj ho nemožu vyhodit, když přijde na besedu.

TOMEK: Tož aji ty mňa chceš balamútiť? Och znám ťa, znám vás vseckých. Nasýtil sem sa vaší falše. *(Odběhne do hospody.)*

Výstup 10.

CILKA, CHLAPCI, DĚVČATA

CHLAPCI A DĚVČATA: *(Vyhrnou se z hospody, utírají si zpocená čela.)*

CILKA: *(Přejde hrdě kolem nich a zajde do hospody.)*

ROZÁRKA: Děcka, viděly ste? Tomek sa cosi poščúřil s Cilkú.

HANIČKA: Šak už má za ňu náhradu.

METÚD: Ale vám řeknu, že dobrú náhradu, lebo téj by nemohla Cilka ani vody podať.

MARTIN: Já by chcél račí Marušu bez haléřa, než Cilkú s gruntem.

FRANTIŠA: No, no, edem sa všeci do Maruše nezamilujte. Dost je na jednom, že ztratil nadobře hlavu.

ROZÁRKA: No, nechcu vidět tú melu, až sa to dozví starý Kejnar. Ten zmaluje Maruši záda.

HANIČKA: Starý Pernica - baron ze dvora dožičuje syna Josefa Maruši.

MARTIN: Teho ťuňťulu od volú, chachacha?

METÚD: Myslíte, že půjde dneskaj Tomek s Marušú?

JURKA: Krk na to dám, že půjde. Tomek jak sa do nečeho zakusí, ten to tak lehko nepustí, jak ho znám.

MARTIN: No, ty dneskajší chodníčky kdyby tak uměly zítra vykládať.

(Zpívá si, ostatní se přidají.)

Když sem šél z hospody poblúdil sem,
zostal sem ležeti pod jalovcem,
pod jalovcem, pod zeleným,
zdvihni mňa má milá, ty nejsi opilá,
zdvihni mňa má milá zas na nohy.

ROZÁRKA: Zatančíme si to. *(Běží k hospodě a volá.)* Šantový.

MUZIKA: *(Začne hrát, ostatní na jevišti tančí.)*

Výstup 11.

DĚVČATA, CHLAPCI, TOMEK, MARUŠA

TOMEK s MARUŠOU: *(Vyběhnou z hospody a přidají se k tančícím.)*

Všichni, tančí a ku konci sloky a začátku sloky druhé odtančí do hospody, jen Tomek s Marušou, zabraní do sebe, tančí dál dokola jeviště, až zůstanou sami.

TOMEK: (*Zastaví se, tiskne však Marušu k sobě.*) Maruško moja jediná.

MARUŠA: (*Oddává se chvíli sladkému snění, pak znovu nabude rozum.*) Marné, Tomíku, musíme už domů, lebo ináč by pro mňa tatulka prišli a bylo by zle.

TOMEK: Půjdu s tebou. Doprovodím ťa a nedám si bráňť ani tebu, ani žádným na světě. Ty jediná budeš moja a žádná iná. (*Políbí ji.*)

MARUŠA: (*Jakoby měla nějaké hrozné tušení.*) Tomku, prosím ťa, nechod' se mnú. Bojím sa, čehosik sa hrozne bojím a sama nevím čeho. Di tančít a nechaj mňa íť samú.

TOMEK: Aspoň kúšćineček, aspoň přes lúky k lomu, hleď, na východě sa jasní, bude to pěkná cesta.

MARUŠA: (*vážně*) Hleď, musím skoro ráno vstávat, naši idú o pěti do dvora.

PERNICA: (*Za scénou zašťeká jako pes.*)

MARUŠA: Proboha, že sú to naši s Pernicovými. Nesmjá nás spolem uviděť. (*Uchopí Tomka za ruku a zatáhne jej do besídky.*)

Výstup 12.

KEJNAR, PERNICA, JOSEF, MARUŠA, TOMEK

JOSEF: (*Tenký, strunovitý synek. Je stále vystrašen. Uhýbá přímému pohledu. Chová se, jako by mu každou chvíli mělo něco spadnout na hlavu. V ruce nese voničku. Vběhne na jeviště a stále odhání od sebe psa, kterého nevidí.*) Ideš, ideš domů, ideš!

PERNICA: (*Zlý a sveřepý člověk. Velmi rád si dobírá lidi a nejvíce svého syna Josefa, na kterého šťeká jako pes a má radost, když Josef cuká a uhýbá.*) Bl, blf ... chachachacha ... blf, blf. Hleď, starý, na Josefa. Varmuža, bojí se psa. Blf, blf, blf ... chachachacha ... To není můj syn, co? Chachacha ... blf. Odpad daleko od stroma, blf.

KEJNAR: (*Starší zavalitý člověk přímého pohledu a jednání.*) No, Josef je tichý chasník, nenadělá moc řečí, ale strašit bys ho pořád neměl.

JOSEF: (*Nahlíží oknem do hospody.*)

PERNICA: (*Zastaví se uprostřed jeviště.*) Tošak, když ho tak chválíš, tož mu daj Marušu, Kejnare!

KEJNAR: To si s ňú musí spravít on sám, a né já.

PERNICA: Ten? Chachachacha... Teho živú mocú za robú nedostaneš. Bojí se robské sukně věcěj, jak čert kříža. Chachacha. Ale daj pozor, co ti včilkaj řeknu: s Josefem by Maruša nezblúdila. Do řeči moc není, ale do roboty, to sa musí nechať.

Daj ně ruku, Kejnare a dáme to dohromady.

KEJNAR: Naco mlet' napylnó, když sa Josefovi o tem ani nezdá. Neplet' hlúpoty.

PERNICA: Co, hlúpoty? Žádné hlúpoty, ale já vím co je v tem. Maruša si chodí tajak namalovaná a ty ju hleďíš dostať na vyšší žebřík.

KEJNAR: Je moja a móžu si s ňú dělať co chcu.

PERNICA: (*Zašermuje rukama.*) Tož si ju vraz za sklo a vybíraj, kdo sa ti bude chceť na ňu podívať, ty ... (*Obrátí se k Josefovi.*) Co tu čumíš, čumáku, tajak Filip na horké jelita.

JOSEF: (*Odletí od okna a přejde až k besídce.*) Ja, ja nic. Ja, ja edem tak.

PERNICA: (*Rozkročí se a komanduje.*) Ber sa tančít, lebo zostaneš na věky mhlú do povísel vázať. (*Ukáže rukou na dveře hospody.*) Ber sa!

JOSEF: (*Vyrovná se jako voják a kráčí do hospody podle komanda.*)

PERNICA: Raz, dva, raz, dva, raz, dva ... Bl, blf ...

JOSEF: (*Jakmile Pernica zaštekne, lekne se a skočí náhle do dveří hospody.*)

PERNICA: (*Obrátí se ve dveřích.*) Nezapomeň zítra přísolit' volom, aby sa ti lepší hýbali.

KEJNAR: Staraj sa o svoje, baróne. (*Mávne rukou.*) Tobě bylo třeba syna. Synek spořádaný, ale křenu v sobě ... Ten divoch ho nedobře ohlušil.

JOSEF: (*Objeví se v sadu, přistoupí ke Kejnarovi.*) Strýčku?

KEJNAR: Už si tudy? Dyt' si šel do hospody.

JOSEF: Zdúl sem zasěj zadkem ven. Chcéł sem sa Vás, strýčku Kejnare, zoptať, co dělá Maruša.

KEJNAR: Tys ně chasník. Běž sa podívať tam. (*Ukáže na hospodu.*)

JOSEF: Tam není, strýčku, já sem sa dívál.

KEJNAR: Čerta si měl na to kdy, když si sa tam ani neotočil.

JOSEF: Co vám prvéj pravili tata, strýčku?

KEJNAR: Tož tak pravili.

JOSEF: A co pravili?

KEJNAR: Zoptaj sa ích!

JOSEF: Vy ste mluvili o Marušce a o mně. Strýčku, já by sem Marušu naozaist chcél.

KEJNAR: To si sprav s ňú. A co pravíš na taťka?

JOSEF: (*Kroutí voničku.*) Tož pobijú, aji po hlavě vyčepcují, ale šak sú to tata.

KEJNAR: K šlaku, kdyby né starého, tož by ti věru aji Marušu dal. (*Vejde do hospody.*)

JOSEF: (*Poskakuje za ním, rozhazuje rukama.*) Strýčku, já mám takovou radost. (*Zajde.*)

MARUŠA: (*Vyjde před besídku.*) Slyšel si, Tomku?

TOMEK: (*Vyjde.*) Slyšel a právě proto pújdu s tebou já a ne tam ten polekaný Josef.

(*Nad oblohou vychází Měsíc.*)

MARUŠA: A proč si dneskaj netančil s Cilku?

TOMEK: Rozešel sem sa s ňú nadobře. Kocůňala sa u ních na zahradě se závodským mlynářem a tudy ně to zapřela. Když jeden, tož jeden, ale ne dva.

MARUŠA: Aby sa ti přiznala, aji jí to trošku přeju. Vyčítala ně kdysik moju chudobu řeku: ty si edem z chalupky, můžeš si vzít koho chceš, ale já sa musím obhlídat na to kde sú peníze. To ně nemusěla povědat. Já za to nemožu, že sem sa narodila v chalupce.

TOMEK: Tebja si račí vezmu v jednéj košali, jak Cilku se dvorem.

MARUŠA: A ja ti přecaj nevěřím, Tomku.

TOMEK: (*Vine ji k sobě.*) Proč ně nevěříš. Tebja si vezmu a žádnú inú a kdyby měl aji roky čekat. Peníze nejsú všecko.

(*Hudba hraje valčík.*)

MARUŠA: (*Povoluje.*) Ale co tatulka?

TOMEK: Budú sa stavjat, vím to, ale nech sa stane cokolvěk, ty budeš moja.

MARUŠA: (*Dá ruce Tomkovi kolem krku.*) Víš, Tomku o takém štěstí sa ně ani nezdálo. Chcu ťa mět ráda né pro majetek, ale pro tebja samého. (*Ohlíží se.*) Moh by nás tu někdo videt. Pod, doprovod mňa k nám. (*Chytne ho za ruku a táhne jej vlevo kolem hospody.*)

TOMEK: Ne, Maruško, pújdemo chodníčky mezi kvetúcima lukami. Tam budém edem my dva a Měsíček na nebi.

MARUŠA: (*oddaně*) Pújdu, Tomku, kde chceš. Sem tvoja. (*Položí mu hlavu na rameno.*) A nech sa stane co chce.

TOMEK: (*Políbí Marušu, pak držíce se kolem pasu odchází do zadu. Hudba zesiluje, Měsíc svítí a opona jde rychle dolů.*)

JEDNÁNÍ II.

Výstup 1. MARUŠA

O čtyři měsíce později u Kejnarů. Prostá, jednoduchá světnice. Vpravo kamna se sporákem, kolem lavice. Před sporákem vpravo dveře ven. Vzadu dvě okna, postel a stůl. Vlevo malovaná truhla na šaty. U pece nízká polička na nádobí.

MARUŠA: (*Sedí vlevo u stolu, šije dětské prádélko. Co chvíli se ohlíží, aby nebyla někým přistižena. Je přepadlá a bledá. Chvíli šije a chvíli zase přemýšlí, mluví tiše sama k sobě.*) Tebja, edem tebja si vezmu. Sliboval a já mu nešťasná uvěřila. (*Utírá si slzy.*) Panebože, kdyby se to tak tatulka dozvěděli. (*Pláče.*)

Výstup 2. MARUŠA, KEJNAR

KEJNAR: (*Hřmotně vchází.*) Už máš snídani?

MARUŠA: (*Lekne se, sebere prádélko a pichne vše do postele pod zhlavec.*) Už, už, tatulko, už vám dávám. (*Je celá jako pomatená, nalívá kávu a nese ji na stůl.*) Jezte, tatíčku.

KEJNAR: (*Ostře si ji prohlíží.*) Co je ti, že si zasěj bečela?

MARUŠA: (*Obrací se.*) Ale nic, dyť nebečím. (*Pokouší se o úsměv.*)

KEJNAR: A co to šiješ?

MARUŠA: Ale nic, edem tak vyšívám.

KEJNAR: (*Chvíli na ni hledí.*) A byla si u ovsa?

MARUŠA: Byla, už by sa moh žhnút.

KEJNAR: Dobrá. Dojdu do dvora a poprosím správca, aby mně dál odpoledňa volno. Přichystaj ně něco do uzélka na svačinu.

MARUŠA: Už máte chleba ve zavzúvce, ale skočím vám ešče pod krávu ukapnúť, abyste si ho mohli vzít sebu do baňky.

KEJNAR: Di, ale ponáhli sa.

MARUŠA: (*Vezme hrnec a odbíhá ven.*)

KEJNAR: (*Dojídá snídani.*)

Výstup 3.

KEJNAR, KUBJÁT

KUBJÁT: *(Vejde bez zaklepání.)* Chr, chr, snídáš? No, rač pámbuch žehnat.

KEJNAR: Pámbuch uslyš. Pote semnú.

KUBJÁT: Nenaděluj sa. Už sem dávno po, chr, chr, tož pořád si ve dvoře, bratříčku?

KEJNAR: *(Pohlédne na něj, že se bratříčkuje.)* Mám tam výdělek jistý, tož sem tam den jak den.

KUBJÁT: Ale sloužíš pod panskú palícú.

KEJNAR: To mňa neobchodí. Udělám si svoje a mám pokoj.

KUBJÁT: Chcéł sem ťa napať na tři, štyry dni.

KEJNAR: To vám nemožu slíbit' Kubjáte, už sem slíbený ve dvoře.

KUBJÁT: Tož tak nemóžeš ... chr, chr ... a když tebja hnětly boty, to sem ti zaradíl kolej razu.

KEJNAR: *(tvrdě, ale klidně)* No máte na co naříkat', Kubjáte. Kolěj se dalo, tolěj sem oplatíl, úroky dávám v pořádku a to, že sem vám aji kolěj razů pomoh na poli, to víte nejlepší sám.

KUBJÁT: No, šak já nepravím bratříčku, nepravím, chr, chr, chr ...

Výstup 4.

PŘEDEŠLÍ, MARUŠA

MARUŠA: *(Vejde s hrncem mléka, které postaví na lávku u pece.)* Vítám vás, strýčku Kubjáte... *(Chce odejít.)*

KUBJÁT: *(Zadrží ji.)* Tož co, nevěsto, bude brzo svad'ba? *(Ke Kejnarovi.)* A panečku, vybrala si, ani bys neřek – mladého Trusinu – sedláka. Chr, chr, chr ... *(K Maruši.)* Hrabeš sa děvča na vysoké schody. Chudero, na tý si nemysli. Trusině, tí by si dali račí prst na každěj ruce uřezat', než by si vzali do sta-vená děvčicu s prázdným klínem a k temu ešče z chalúpčatě.

MARUŠA: Nelúdila sem ho vtedovat' o muzice a nelúdím ho podnes. *(Uteče.)*

KEJNAR: *(Nelibě to nese.)* Z teho mračna nebude nikdy děšč, Kubjáte. Sedlák je sedlák a chalupník je dycky enem chalupník, žebrák. Každý máme své.

KUBJÁT: Tak je to, bratříčku, tak. Každý se hledejme stolovníka sobě rovného ... chr ... tož ně konečně nepomožeš s pracú?

KEJNAR: Už sem řek, že nemožu.

KUBJÁT: *(Vstává.)* No když nemožeš, tož nemožeš, ale poslúchaj, tý dvě stovečky by potrebovál. Šak víš, že by na to netlačíl, kdyby nemusél, ale mám jakéhosik placená, tož uznaj. Chrchrchrchr...

KEJNAR: *(zaraženě)* Víte co, Kubjáte, já si tý peníze nekde inde poščám a vám ích do Václava zložím. Může?

KUBJÁT: *(Uhýbá.)* Může, bratříčku, může, jak budeš mócť. S Bohem. *(Odejde.)*

KEJNAR: S Bohem. *(Zavře za ním dveře, pak se vrátí, otevře a volá.)* Marušo, pocem, ale hned!

Výstup 5.

MARUŠA, KEJNAR

MARUŠA: *(Vejde.)* Co chcíte, tatíčku?

KEJNAR: Co to bylo, Marušo, ci si ten Kubját tak zajél?

MARUŠA: Nic nebylo tatíčku. Tomek Trusinu chodíval za jejich Cilkú. O májověj cosik sa poččúřili, tančíl se mnú a od tých dob sa prý u ních ani neukázal. *(Hledí do země a kroutí cíp zástěry.)*

KEJNAR: Čertovské klebety. Ze vseckých stran slyším jaké-sik narážky na Tomka a na tebja, ale daj si pozor, aby si sa do nečeho nezaplétla. Tam sa bav se sobě rovnými.

Výstup 6.

PERNICA, PŘEDEŠLÍ

PERNICA: *(Rázně otevře dveře a strčí hlavu dovnitř.)* Tož co, ideš a lebo ešče hňavíš na pelechu? *(Vejde.)*

KEJNAR: Dočkaj, edem si vezmu měryndu. Marušo, podaj ně uzélek.

MARUŠA: Hned'. *(Podává uzélek, mléko leje do konvičky.)*

PERNICA: *(Dívá se drze na Marušu.)* Tož co, Marušo? Slyšél sem, že sa zlézáte s Tomkem v lomě. Chachacha. Věru tvrdé lože ste si vybrali. Chachacha. Pozveš ňa na svadbu?

MARUŠA: *(Hrozně se zarazí, zbledne a hledí jako vyjevená na Pernicu a zase na Kejnara.)*

PERNICA: No, co neodpovídáš? Či už si též taká pyšná tajak tam tí na jaminách. Nedám ti už Josefa. Chachachacha ...

MARUŠA: *(Vzpamatuje se.)* Neprosím vás oňho.

KEJNAR: Nech ju byť. Josef je pořádný chasník.

PERNICA: Josef? Takového chasníka nenájdeš ani v deseti dědinách. Mohla bys ně zaňho ruku každý den pozobtúlat', hlúpá huso. Či si myslíš na sedláka? Ech na tý vysoké prahy nemysli, Marušo, třeba že si tajak malovaná. Chachacha ...

KEJNAR: Nech ju byť. Šak ona zkrotne (*Dívá se na Marušu, která stojí zničeně v rohu kamen. Náhle se rozhodne.*). Ostanu odpoledne doma. Řekni správci, že si chcu poséct rolča ovsa. Příjdu až po poledni. Kde děláte dnes?

PERNICA: V lomě. Chachacha. Marušo, v lomě. S Bohem a na princeznu si daj lepší pozor, aby ti nezanášala na grunt. Chachacha ... (*Jeho smích je slyšet i za jevištěm.*)

KEJNAR: (*zlostně*) Ale už teho špičkovaňá ze všeckých stran mám opravdu dost'. Ludé si na tebja prstem ukazují a já chodím kole tebja tajak slepý. (*ostře*) Co je s tebú?

MARUŠA: (*Sveze se náhle k zemi.*)

KEJNAR: (*Sehne se k ní, zvedne jí za ramena, hledíc jí do tváře, ptá se jí přidušeným, zastřeným hlasem.*) Co je s tebú, ptám sa ťa.

MARUŠA: (*Zoufale se na něj podívá, pak nechá hlavu klesnout mezi ramena a zaúpí.*)

KEJNAR: (*vztekle*) Marušo, s tebú cosik je. Mluv, lebo sa zalknu.

MARUŠA: (*Klekne na kolena, zvedne ruce nad hlavu, pak náhle obejmě Kejnarovy kolena.*) Tatičku, proboha vás prosím, pro všecko na světě, odpustě ně to.

KEJNAR: (*Zůstane chvíli jakoby dostal ránu do hlavy.*) Pro Ježiša Krista, to není a nemůže být pravda, lebo to by ťa račí... (*Zvedne ruce nad hlavu k ráně na Marušu, náhle je však nechá klesnout, odstrčí Marušu, jde k lůžku a vytáhne odsud dětské prádlo. Dívá se na to jako na přízrak, pak to zmačká v dlaní, sedne ke stolu, založí ruce do dlaní, pak těžce.*). Tož tos ně provedla a k tomu ešče s tým selským hřbetem. Tož na to vyšlo všecko moje nadělání. Člověk sa tu dře jak mezek a děcko sa ně svévolně zešpatí. (*Vstane.*) Hrom do tebja nebije.

MARUŠA: (*Plazí se k němu po kolenou.*) Tatulečko moji zlatí, jediní...

KEJNAR: (*Odhodí jí nohou.*) Di, táhni si za ním. Už u mňa nemáš co hledat', haldó. Já s tebja tu špínu zmývat' nebudu. Di si za tým, kdo ťa pošpinil a hned a na místě hned. Di si kde chceš, ale nechod' ně na oči.

MARUŠA: (*Vstane, přestane plakat, odhodlaně.*) Půjdu, když mňa vyhánáte. Půjdu kde mňa oči ponesú.

KEJNAR: Pozbírāj si svoje švestky a než příjdu, ať už ťa tu nezastihnu. (*Práskne dveřmi a odejde.*)

MARUŠA: (*Usedne, hovoří v nezměrné bolesti, vzlykajíc*

sama nad sebou.) Neboj sa, dál sem ti slovo, nech sa stane co chce.

Výstup 7.

HÁJOVÁ, TONKA, MARUŠA

HÁJOVÁ: (*Vejde z Tonkou, je přistrojena po všednu, ale lepší. Na rukou nese košíček.*) Dobrý den. Proboha děvča, co je ti?

MARUŠA: (*Zvedne uslzené oči, chytne Hákovou za ruku, přitiskne se jí ke tváři a znovu se rozpláče.*)

TONKA: (*Přistoupí z druhé strany.*) Maruško, slyšíš, co je ti?

HÁJOVÁ: Tož mluv, děvča a řekni.

MARUŠA: Nejračí by, tetičko, umřela.

HÁJOVÁ: Di, di, co ťa to napadá? (*Usedne vedle ní a hladí ji po vlasech.*) Tož sa zvěř, uleví sa ti. Sem tvoja tetka, tož zvěř sa tajak mace.

MARUŠA: (*těžce*) Tetičko, já nejsem sama. (*Vzlyká.*)

HÁJOVÁ: Marušo, cože? Ty si sa dopustila? Kriste Ježiši a s kým.

TONKA: Kdo to je Marušo?

MARUŠA: Tomek Trusínů.

HÁJOVÁ: (*Přivine ji k sobě.*) Nešťasné děvča, co ťa to edem omámilo?

TONKA: A co tatíček, už to věd'á?

MARUŠA: Prám sem ím to řekla. Vyhnali mňa z domy. (*Pláče.*)

HÁJOVÁ: Chybilas, děvča, ale neplač, všecko sa to spořádá.

TONKA: Chudero, zle sis na celý život podestlala.

MARUŠA: (*Chytne Tonku kolem krku.*) Udělala sem vám všeckým haňbu, ale Tonečko moja zlatá, odpust' ně to, odpust'.

TONKA: Neboj sa, prokylnat' ťa nebudu, ale kdyby si ťa Tomek aspoň vzal.

HÁJOVÁ: Už sa stalo, darmo, promluví ešče dneskaj ze švagrem a nepovolí i, tož ťa vezmem k nám. Přecaj ťa nenecháme na cestě, tajak nějakú poběhlicu.

TONKA: A kde sú tatíček?

MARUŠA: Ani sama nevím kde blůďá. Měli zme ít' do ovsa a zatál?

HÁJOVÁ: Idém do poruby, stavím sa za ním na pole. A ty sa zatál nekde skovaj, než sa vrátíme. (*Vstane.*)

MARUŠA: (*Rovněž vstane.*) Pámbuch vám to zaplat', tetinečko moji. Odpusťte ně to. Nevěděla sem do čeho padnu.

OBĚ: Tož s Bohem na chvilku. (*Odejdou.*)

Výstup 8.

MARUŠA, TOMEK

MARUŠA: (*Po jejich odchodu hledí chvíli na dveře, pak vstane, otevře truhlu, vytahuje svoje věci a balí si vše do uzlíčku.*)

TOMEK: (*Opatrně otevře dveře, vejde a hledí na Marušu.*) Co to děláš, Maruško?

MARUŠA: (*Obrátí se, svěsí hlavu a zalká.*) Tomku ...

TOMEK: (*Jde k ní, vezme její hlavu do dlaní a políbí jí dlouze na obě oči.*) Co se tú stalo? Kde sa bereš? Pověz!

MARUŠA: (*těžce*) Tomku, se mnú cosik je. Víš co tým myslím. Tatíček to dneskaj na mně poznali a divím sa, že ňa nezabili. Ale vyhnali mňa z domy.

TOMEK: (*Zarazí se a držíce jí pevně v náručí, přitáhne jí na lavku pod pec, kde se oba posadí.*) Tušíl sem to dávno, Maruško. Nemělo byt' tej májovej noci z muziky. Ale já sem vinější, edem já. Ale neboj sa. Naše láska všecko přemože, kdyby sa co dělo.

MARUŠA: (*vážně*) Pújde to těžko, Tomku. Naší ani vaší nezvolá.

TOMEK: Naší jak naší, ale co by měli vaší protivá mně?

MARUŠA: Nejsme stejného rodu, tatíček nemajú radi sedláky.

TOMEK: A či je to prokletím narodit' sa na gruntě? Či nejsme stejně oba nádeníky na púdě?

MARUŠA: To je ti těžko pochopit', prám tajak tatulka budú protivá mně edem proto, že nejsem z gruntu. Už sem sa o tem moc napřemýšlala a nevěřím, že budu u vás gazdénú.

TOMEK: Tož uteču z domy a ty pújdeš se mnú tajak moja žena.

MARUŠA: Pújdu s tebou, Tomku, třebas na kraj světa. (*Přitiskne se celým tělem k němu.*)

TOMEK: (*Líbá ji na ústa, na tváře, na oči.*) Moja, moja jediná, drahá ...

Výstup 9.

KEJNAR, PŘEDEŠLÍ

KEJNAR: (*Vejde do dveří, uvidí je, div se od zlosti nezalkne.*) Padúchu, co tady chceš, ty, ty ... (*Postoupí proti Tomkovi.*)

TOMEK: (*Postaví se klidně proti, mírní se však.*) Dajte si pozor na řeč, Kejnare.

KEJNAR: Před tebú sa budu oskomízať. Hned' sa zeber a ven, lebo sa zapomenu a stane sa neščestí. A s ostatním sa spolu vypořádáme.

TOMEK: (*mírně*) Co máte, Kejnare protiva mně?

KEJNAR: Ešče sa ptaj. Kdo zkazíl život Maruši, hanebníku?

MARUŠA: (*Sedí v koutku u kamen a s hrůzou pozoruje, co se stane.*)

TOMEK: Ticho, Kejnare. Svú chybu si napravím. Netřeba ně nic vyčítat'.

KEJNAR: Neprosím ťa o žádné milosti, ale jedno ti při tem ešče řeknu, že by jí račí na místě krkem zakrútil, než by ju dál sedlákoví.

TOMEK: Trátíte rozum, Kejnare.

KEJNAR: Trátím, netrátím, ale už sa klud', nebo ... (*Napřáhne ruku k ráně.*)

TOMEK: No dobrá, pújdu. S Bohem Maruško, a co sem řek platí. (*Odejde.*)

KEJNAR: Ešče aji to mám vidět', jak sa ně za mojými zády, protivá mojí vuli zlézáš s tým selským nemravú?

MARUŠA: (*Vstane, se sepjatýma rukama.*) Tatíčku, proboha, nezkazte ně život.

KEJNAR: (*Prudce ji od sebe odstrčí, až zavravorá.*) Nechcu ťa vidět', neposluch. Klud' sa ně ven. (*Ukazuje na dveře.*)

MARUŠA: (*Utíká ven, ve dveřích se srazí s Hájovou a Tonkou.*)

Výstup 10.

HÁJOVÁ, TONKA, MARUŠA, KEJNAR

HÁJOVÁ: (*Zachytí ve dveřích do náruče Marušu.*) No, no, cožpak si pes, aby ťa vlastní tatík vyhánal ze dveří? Tonko na, zabav ju tam nekde venku, aby si nic neudělala.

TONKA: *(Vezme Marušu, odvádí ji ven, přičemž se zle po-
dívá na Kejnara.)*

HÁJOVÁ: *(Pokročí ke Kejnarovi, který zaraženě stojí upro-
střed.)* Tož k pěknému sem, švagře, přišla, pěknému. Či snad
chceš svoje dítě zabit?

KEJNAR: A víš ty, co ně vyvedla za haňbu?

HÁJOVÁ: No, no, tys nebyl mladý, tys nic nevyváděl, tys
byl svatý, pravda?

KEJNAR: A co ty bys pravila, kdyby ti takú vyvedla Tonka?
Nevím jak bys ju chválila. *(Ustupuje zlost a nastupuje lítost.)*
To sa ně Maruša, pěkně odslužila. Neoženil sem sa podruhéj,
dnámi a nocámi labánováł ve dvoře, edem aby jí pustil čistu
chalupu. Zatracený taký život. *(Vykřikne.)* Kdyby ně to vyved-
la s chasníkem, který by si ju vzál, neřek by nic. Ale tak? Co
sedlák ...? Ten si ju vezme až poteče voda k horám.

HÁJOVÁ: Daj si říct', Antošu. To všecko ešče může byt'.
Tomek ji přecaj před Bohem živým slíbil, že si ju vezme.

KEJNAR: *(Jakoby do něj ohně nalila.)* Mladý Trusina. Ten
že by si ju vzal? Takové brýle ně cpeš na oči? Trusina sa třepe
na groš jak čert na hříšnu dušu a ty ně chceš namluvit', že by
si vzál dcérku z chalupy? A potem, pod selskú palicu by ju
nikdy nedál, slyšíš. Nikdy nedál. Měl by to svědomí dat' ju za
otroka? Dyť by s nů orali aji vláčili tajak s volem. A přestaň a
nebalamut' nadarmo.

HÁJOVÁ: Ale posluchaj Antošu, si otec. Maruša chybila, je
pravda, ale rozvaž že má sotva osumnást rokú, je děcko. Chuděra
hlúpá, či ju napadnulo co z teho může pojdít? Co se nad tým
natrápila, nahořekovala a co sa ešče natrápí a ty jí ten život chceš
ešče ztrpčovat'. Máš ty svědomí? Si ty otec? Týrat' a neodpustit'?

KEJNAR: *(Ztrácí odvahu se bránit.)* Chválit' ju nemožu a
kárat' mám právo.

HÁJOVÁ: No, kárat' nepravím, ale zatvrdit' sa a vlastní děc-
ko vyhnat' z domy? To sa sám tupíš, Antošu.

KEJNAR: No prosit' ju nepůjdu, aby zůstala.

HÁJOVÁ: Prosit' netřeba, ona zůstane ráda sama. Edem ju
netýraj. Beztak je nebohá. A se starým Trusinú promluví
ešče dnes.

KEJNAR: Už sem mu to řek.

HÁJOVÁ: A kdy?

KEJNAR: Včil, před chvíli sem se sním střetnul na poli.
Nech to ví, že jeho syn zneuctil moju céru. Ale ho to omráčilo.
Snad ešče věcej jak mňa.

HÁJOVÁ: Tam bude též boží dopuštění. Starý Trusina, jak
ho znám, to tak lehko nezhutne.

KEJNAR: Pověděl ně, že prý proč sem si Marušu nehlídal.
Sto strel. A hlídal si on Tomka?

HÁJOVÁ: No, už se utíš. Řeknu Maruši, nech sa nekde na
chvilku utíhne, třebas do stodoly a budeš i ju potřebovat', tož
ju zavolaj. S Bohem. *(Odchází.)*

KEJNAR: S Bohem. *(Jde k almárce, vytáhne láhev s kořal-
kou, nalije si dvakrát a vypije.)*

Výstup 11.

PERNICA, KEJNAR

PERNICA: *(Vejde hřmotně, je vidět že něco pil.)* Chachacha,
to čubrníš, že sem tu zas. Správce mňa poslal. Máš nám ít' na
chvilku pomoci' do lomu. Zdvíháme tu hroznú šledu a kdesik
sa nám zaklesnila. Nemožem s nů pohnut'. Tož t'a potřebujem,
abys nám je sochorem ze spodku podvážil. Potem prý si mó-
žes zaséct' co budeš chcet'. Nemáš co hutnúť?

KEJNAR: Nemám.

PERNICA: To sem si myslel, ale já mám. *(Rozevře kabát a
vytáhne láhev kořalky.)* Podaj kalíšky, hutnéme si.

KEJNAR: *(Jde k almárce, vytáhne kalíšky a postaví je před
Pernicu.)*

PERNICA: *(Naleje.)* Tož pod', hutném si. Tož na naše zdraví
a na ten selský přírustek v rodině. Chachacha.

KEJNAR: *(Položí kalíšky.)* Jaký přírustek?

PERNICA: Nečud' sa, vím všecko. Byl sem dúlú v dědině
a u Trusinú prý je boží dopuštění. Chachacha. Budeš se brzo
stěhovat na grunt. Chachacha. Hutni si.

KEJNAR: Stalo sa. Nechme řečí. *(Vypije prudce první i
druhý kalíšek.)*

PERNICA: Tož co, půjdeš prosit' starého Trusinu, aby si
moh jeho syn vzít' tvoju dcéru? Chachachacha.

KEJNAR: Kdo řek, že půjdu prosit'? Nestojím o to, aby si ju
vzál, třeba že je zhanobená.

PERNICA: Poslucháj, Kejnare, ešče by sa to dalo spravit'
ináč. Je tu přecaj muj syn Josef, a ten by sa k vám hodil tajak
podkova na koňa. Na co potřebuje Maruša sedláka? Znáš pře-
ce to selské plemeno, to by ti tak chytilo, nechat' sa vodit' na
špagátě. A starého Trusinu natáhném, a jak natáhném. Nech
platí. Och ten bude sypat' až radost'. Šak je z čeho vzít'. *(Nalé-
vá.)* Na, hutni si. A Josef? Teho si ovineš tajak lísteček. Neboj
sa, já ho mám vycvičeného po vojenský - raz, dva, raz, dva,
raz, dva. A daj neco na zub.

KEJNAR: *(Otevře dveře a volá.)* Marušo, Marušóóó, dones
kúsek másla a chleba. *(Zavře dveře a znovu usedne.)*

PERNICA: Tak to má byť, tam sa má aji ješť. A napíjeme sa, šak to z rodiny nevyjde. *(Pijí.)*

Výstup 12.

MARUŠA, PŘEDEŠLÍ

MARUŠA: *(Vejde. Nese na talíři máslo a chleba. Obchází tak, aby nepřišla Pernicovi na dosah ruky.)*

PERNICA: Tož kdy budeš chovať, nevěsto? *(Štípne Marušu do lokte.)* Chachacha.

MARUŠA: *(Utrhne ruku, jako by se opálila, vyběhne ven.)*

KEJNAR: *(Hledí zamračeně.)* Jez a nech jú!

PERNICA: *(Krájí a maže.)* Nehleď na mňa, že si u tebjá přeju.

KEJNAR: Edem si namaž.

PERNICA: Ty sa napíj a potom odbudem ty námluvy.

KEJNAR: A co skala?

PERNICA: Dočká na ťa, neboj sa.

KEJNAR: *(Vypije, otřepe se, svěsí hlavu a hledí do země.)*

PERNICA: Poslúchaj starý, zavolal Marušu, domluvíme to. Za tři neděle může byt svad'ba a konec řečám. Josef bude zeť jak pentla. A Maruša? Tá si zvykne tajak křepélka.

KEJNAR: *(Otevře a volá.)* Marušo, Marušo! *(Čeká a znovu usedne.)*

PERNICA: Ty to máš pořádek. Voláš děcko a neide. Trúba si, rozumíš. Řihni si na ňu, tajak já na Josefa.

KEJNAR: *(Znovu volá.)* Tož, Marušo, slyšíš i a nebo né?

Výstup 13.

MARUŠA, PŘEDEŠLÍ

MARUŠA: *(Vejde, zůstane však u dveří.)*

KEJNAR: Nevíš, koho máš poslúchat?

PERNICA: Dočkaj. Né tak zhurta, lebo jú poplašíš. Pod Marušo, sedni si, budéme rozpravjat.

MARUŠA: *(Bojácně usedne.)*

PERNICA: Vezmeš si cěrko Josefa místo sedláka. Sni si, na hřbeta nemysli. Můžeš byť ráda, že si ťa vezme pořádný chasník. Domluvíme sa a může byt svad'ba. *(Kradmo vezme Marušu za ruku.)*

MARUŠA: *(Utrhne.)*

PERNICA: *(jedovatě)* A že budeš brzo mamú, za to sa nestyd'. No, byla si belynu milosrdnější, než si měla byť. Ale šak ti to Josef nebude vyčítat'. Edem sa na ťa třese. Tož, co na to pravíš? Bude z téj rži múka? *(Znovu ji vezme za ruku a drže na ní hledí.)*

KEJNAR: Tož mluv honem, nech to dojednáme.

MARUŠA: *(Vyskočí.)* Děľajte si co chcete, ale ja si Josefa nikdy nevezmu.

PERNICA: Chachacha, starý, přerostla ti přes hlavu.

KEJNAR: *(Zažene se na Marušu.)* Šak já ťa naučím poslúchat'.

PERNICA: Nech jú. Šak co my dva dojednáme, to bude. Marušu vem potem na štyry dvacet a zohneš ju, tajak sem já zohnul Josefa. Na, vyhutni a pújdém sa potýkat' s tú šledú.

KEJNAR: *(Převrátí a potácivým krokem vyjde za Pernicou.)*

MARUŠA: *(Sama, klekne pod obraz Matky Boží a modlí se.)* Zdravas Maria, milosti pylná a požehnaný je plod života tvého. V pláči požehnaný, ale můj je prokletý. Och, mamulečko moji, proč ste si ňa nevzali sebú do hrobu, aby sa nemusěla trápit'. *(Pláče.)*

Výstup 14.

MARUŠA, CILKA

CILKA: *(Objeví se u otevřeného okna, chvíli se dívá na Marušu, pak se nahne dovnitř a jízlivě praví.)* Děľáš to naopak, Marušo.

MARUŠA: *(Jakmile zaslechne hlas, vstane a hrdě se postaví.)*

CILKA: Kdyby si sa byla najprv modlila, jak hřešila, nebyla bys muséla vzývat' Pannu Mariu o pomoc. Chachacha. A kde máš Tomka, že ťa neide potěšit'?

MARUŠA: Nestarám sa oňho a tým meněj sa máš starat' oňho ty.

CILKA: Chudero, ty si si to napřadla. Ludé si budú na tebjá prstem ukazovat'.

MARUŠA: Edem sa nevysmívaj a dbaj, aby si sama nepřepackovala na horším jak já.

CILKA: Pamatuješ sa, jak ti v téj májovéj noci nebylo rady?

MARUŠA: Vím, na co biješ, ale neboj sa o Tomka. Já si ho tak jak tak nesmím vzít'.

CILKA: Edem si ho nech, naší mamulka povědali, že včílkej sa k nám nesmí Tomek ani ukázat'. Prý, co si pošpinil, nech si aji vezme. Tož hodně šťastá, Marušo, hodně šťastá. (*Zajde se smíchem.*)

MARUŠA: (*Hledí na chvíli na ní.*) Kde kdo si bude na tebja prstem ukazovat', ale Josefa si též nemóžu vzít', nemóžu a nesmím.

Výstup 15.

MARUŠA, JOSEF

JOSEF: (*Volá z dálky.*) Marušó, Marušóóóóóóó! (*Vletí do dveří.*) Marušo, tata, strýček Kejnar, henkaj v lomě ... (*Zakrývá si oči.*)

MARUŠA: Panenko Marija, co se stalo. Josefe, mluv, honem prav, lebo sa zalknu.

JOSEF: Zdvíhali velikú brílú a strýček Kejnar byli pod ňú.

MARUŠA: (*V hrozné předtuše.*) A kde sú včíl?

JOSEF: Popod ňú.

MARUŠA: Mrtví?

JOSEF: Mertví.

(*Opona rychle dolů.*)

JEDNÁNÍ III.

Nedělní odpoledne ve světnici u Trusínů. Dveře vzadu a vpravo. Pec, kolem lavice, stůl. U pece na lavici stojí hrotička a v ní nádobí.

Výstup 1.

BARBORA, FRANĚK

BARBORA: (*Stará služebná, velmi panovačná a zlá. Pomývá nádobí a při tom nahlíží oknem ven. Zpívá si svatou písničku, ale na zlé myslí.*)

Ó, Marija, moja radost', mé celé potěšení. (*Nahlíží oknem.*) Neleze a neleze. Ty si mého srca radost' v celém mém zarmoucení.

FRANĚK: (*Starý pacholek, rád si popije, pobručí, ale v jádru je dobrý a přímý chlap. Nenávidí Barboru a Barbora jej. Odhodí starý hucán pod lávku, vytáhne stolec a přisedne k lavě u pece.*)

BARBORA: (*Naleje na taléř a postrčí mu to hrubě.*) Střebaj!

FRANĚK: (*Vezme lžici, mlaskne jazykem a polkne.*) Tys ně do ní naléla vody.

BARBORA: (*Založí ruce v bok.*) Kdo ti co nalél? Nájprv do sebja nalóše gařalky a potom nemá chuti. Nestřebaj tolěj a bude ti aji polévka chutnat'.

FRANĚK: (*Odstrčí taléřek.*) Nemel naprázdno, nejsem kočka, aby to nepoznál.

BARBORA: Si ešče horší jak kočka. Tá ti nebude slopat' takú židovskou špinu tajak ty. Nezaslúžíš si ani vařenej vody, otravo.

FRANĚK: Nepotřebuju tvojíhó kázáná. Tý pomyje si nech a daj ně pořádné žrádlo. Rozumíš?

BARBORA: Ešče vymýšlaj, už sem ti řekla co zaslúžíš. Chceš i žer a nechceš i nech. Tajak by přidál. (*Vezme polévku a podstrčí mu buchty.*)

FRANĚK: (*Křičí.*) Nesótaj ně s tým. Či sem jakýsik pes? (*Chce křičet, ale zachraptí mu to v krku, rozkašle se.*)

BARBORA: Vidíš, už ťa tá mrcha dusí. Celé odpoledne trčí kdesik v hospodě a potom si přileze vymýšlat'. To je svěcení, to je neděle, to je pobožnost'.

FRANĚK: (*posměšně*) Bať.

BARBORA: Odpoledňa sa natáhne na kolňu jak paúz a bude chrněť.

FRANĚK: Bať.

BARBORA: (*Ožene se taléřkem.*) Ty, nebaťuj ně tu a zavři tlamu, nebo ťa ...

FRANĚK: No bať. To bys mohla. Púl roku by si si utrhovala, aby si tú škodu nahradila.

BARBORA: Šak, já hledím naháňat' do staveňá a ty z něho.

FRANĚK: A nakonec z teho budeš měť akorát tolej co já. (*Zapaluje fajku.*)

BARBORA: Nečaď ně tady a hrabaj sa ven.

FRANĚK: Kúř tě dusí, ale práca né, pravda? Otrokuješ tu, škrtíš a nevíš nač. Tomek sa co najsspěšej ožení a ty pojedeš kde patříš, do pekla.

BARBORA: Ožení, ožení a či to tudy Cilka všecká sama zastane?

FRANĚK: Tóž Cilka a móžeš ty věděť, lešči to bude naozaist Cilka?

BARBORA: Tož dyť včera byli u nás strýček Kubját a pobízali

Tomka, edem aby přišel, že pro takovou hlupotu s Marušou sa přecaj nerozejdu. A Tomek tam dneskaj naozaist šel.

FRANĚK: Šel, šel, to víš, ale že ho Kubjátka vyhodila, to nevíš a potom ešte jedno nevíš. Maruša má chlapca, dneskaj ho křtili.

BARBORA: (vyjeveně) Křtili? Maruši? Chlapca?

FRANĚK: No, tož co je na tom. Křtili a dost. A víš jak mu dali?

BARBORA: No?

FRANĚK: Tomek, chachacha ... To je núž na pořezání. (Odejde.)

BARBORA: Och, Panenko Marija Zašovská, to je novina, och to je novina.

Výstup 2.

BARBORA, TRUSINA

TRUSINA: (Vvyjde, kašle.)

BARBORA: Och, hospodáři, hospodáři, to je novina, to je novina. Maruša má chlapca. Dneskaj ho křtili a rozvažte tu trůfalost, dali mu méno Tomek.

TRUSINA: (klidně) Tož už je to tu. (Odkašle a hlava mu klesne více mezi ramena.)

BARBORA: Jaja, hospodáři, tá si to dobře zadrhnula, až sa jí nevymoce.

TRUSINA: Kdo ti to pravil. Ešče sem tu já.

BARBORA: Dyť já sem si to pravila, hospodáři, že sa do teho vlomíte. A jak ste spál téj noci?

TRUSINA: Špatně, dusí mňa zádech jak šlak.

BARBORA: A mňa zasěj réma.

TRUSINA: Odpočiň si a vypot' sa.

BARBORA: Och kdeže, kde? Dyť kdo by za mňa vařil a poklůžal. (Udeřil sa do čela.) Dyť mám pro vás nachystané zeliny, hospodáři. (Odběhne do kuchyně a hned se vrátí s hrníčkem.) Samé dobré zeliny: šalvejku, ibišek a sléz. Věřte, tak se sa s tím Marušiným fagánem zašla, že sem nadobře zapoměla. Z maléj pobídky by sa zchytla a letěla na ňu, aby nám nemámila Tomka.

TRUSINA: (Pije, otřípá se.) Tudy pomůžú leda peníze.

BARBORA: To máte pravdu, hospodáři. Vyplatit' Marušu a bude zbyté. (Odejde do kuchyně.)

Výstup 3.

TRUSINA, TOMEK

TRUSINA: (Pije a nadává.) Zatracená břecha.

TOMEK: (Vejde, vezme klobouk, přihladí si vlasy a odchází.)

TRUSINA: (Čeká, že Tomek něco začne.) Tož co, sú pluhy v pořádku?

TOMEK: Sú, včera sem dones radlice od kováře.

TRUSINA: Maruši dneskaj křtili.

TOMEK: Křtili.

TRUSINA: A tož co doopravdy zamýšláš?

TOMEK: Co by zamýšlál. Vzít' si Marušu.

TRUSINA: (Udělá záporný posunek, ale ovládne se.) Co si s ňú počneš? Peněz nemá a selskému též nerozumí.

TOMEK: Tisícu nepotřebuju a když prodá chalupu a pole, též cosik bude mět.

TRUSINA: Jak sa ti bude na gruntě ošívat? Lebo kdo tu není od mlada, zhlúpne.

TOMEK: Rozumím, ale hlupá Maruša není, jak si myslíte.

TRUSINA: A kdo ti pravil, že je hlupá. Chýtrá je, lebo ináč by ťa neosedlala ale ty, ty tratiš rozum a nevidíš do čeho lezeš.

TOMEK: Vím dobře, co dělám, nebojte sa.

TRUSINA: (ostře) Tys, brachu, ešte moc nepřeskákál. Namalovaných lící ani kyprých boků sa nenajíš. Sedlák musí hodně dřít na krajíc chleba a proto potřebuje k rukám inší robu, než je Maruša. A potom, lešči hospodář s hospodyňú sami nepřitáhnú, na chasu je sa těžko spúšcat.

TOMEK: Sú aj inší a nezahynú.

TRUSINA: Víš, na mňa s pracú už nepočítaj. Já už túžím na vymínku rači dnes jak zítra. Ale rád by viděl, že neupadáš, ale rosteš. Sem na tem, aby si sa po velkej noci oženil. K nám půjde ráda každá, třeba si si čest pošpinil. Ohledni sa, najdi si děvčicu s penězi a já ti uhnu.

TOMEK: Býl sem už u Kubjátu a do smrti sa budu haňbit', že sem tam kdy léz.

TRUSINA: Co udělala Kubjátka, neudělá iná.

TOMEK: Už sem řek, že když sa nemožu oženit' po chuti, tož rači nic.

TRUSINA: (*Odchází.*) Tož když tak, tož tak. Jak si posteješ, tak si lehneš.

Výstup 4.

TOMEK, BARBORA

BARBORA: (*Naslouchala z kuchyně.*) Och, ty si hlavoň, Tomku, nevidíš jak si to tatíček berú do hlavy, že ím takú vyvádáš?

TOMEK: Dej s tím pokoj. Do toho ti nic není a když inšího, tož aspoň nepoščívaj.

BARBORA: A kdo poščívá.

TOMEK: Edem si nech na hlavě.

BARBORA: (*Brble.*) No, edem dělaj, dělaj a kopaj tatíčkoví hrob.

TOMEK: Di už.

BARBORA: (*Podskočí a odbíhá do kuchyně.*) No, no.

Výstup 5.

FRANĚK, TOMEK

FRANĚK: (*Vejde, uvidí Tomka smutného.*) To by sa dnes-kaj oralo, Tomku. Sněh už je pryč a ty si tajak kdyby ti hlavu stál. Di, tobě je sa třeba trápit, když si ešče nezačal žít.

TOMEK: Všecko mňa mrzí. Táhneme s tatíčkem každý za inší provaz. (*Sedne.*)

FRANĚK: (*Přisedne k němu.*) No já vím, ale v tem je těžká porada, když to tak kolem dokola vezmeš, máš v hrsti všecko, co si předepíšeš to bude.

TOMEK: Jak to?

FRANĚK: Ešče nerozumíš? Tatíček sú choří, a jak vidím, brzo ti uhnú na výminku.

TOMEK: S nimi to po dobrém nepůjde, milá brachu.

FRANĚK: Když né po dobrém, tož třeba po zlém, a když ani tak, tož stávkuj tajak já.

TOMEK: To sa ti lehko řekne, ale stávkuj včilkej na jaře, když sú před námi najpilnější práce. Tebja to nebolí, ty sa dřeš na cizím.

FRANĚK: Šak ty to máš, Tomečku, též edem poščané. Až uderí tvoja hodina, odběhneš to druhým. Ale co sem ti chcél řect'. Tatíček cosi protivá tobě kujú. Kázali ně zapříhnút do bryčky.

Výstup 6.

TOMEK, FRANĚK, TRUSINA

TRUSINA: (*Vejde, bere na sebe župici.*) Zapříhaj, pojedém!

FRANĚK: (*neochotně*) Šak už idu. (*Odejde, při tom mrkne na Tomka.*)

TOMEK: Co jedéte do města? Budéte prodávat zrní?

TRUSINA: Né, edem tak jedu za pořídú.

TOMEK: (*Vře to v něm.*) Proč to předemnú tajíte?

TRUSINA: Prám tajak ty. A když to chceš vědět, tož ti to řeknu. Jedu k notárovi.

TOMEK: Marná vaša snaha, tatulko. Maruša peníze nevezme.

TRUSINA: Vezme, nevezme, to uvidíme (*Chce odejít.*)

TOMEK: (*Zastoupí Trusinovi cestu.*) To neuděláte, tatíčku. Já vás nepustím. (*Stojí ostře proti sobě.*)

TRUSINA: Tady mám slovo ešče já, milá brachu a né ty.

TOMEK: Ale hraje sa o mňa. A tož ani krok dalėj.

TRUSINA: (*Chce se postavit, ale zastaví ho kašel, dobývá ztěžka dech.*) Vím, vím co chceš, ale z toho nebude nic. Ešče tu porúčám já.

TOMEK: Nenáhlite sa. Mám svojich štyryadvacet.

TRUSINA: Ale kromě tých štyryadvaceti tu nemáš ale zholúčka nic.

TOMEK: Když nic, tož nic. Nemám tu věcej co hledat'. Idu sa ženit na chalupu a pamatujte si, že v téj chvíli, kdy vyjedete ze dvora do města, odejdu navždycky z domy. (*Odstoupí ode dveří, aby uvolnil otcí cestu.*)

TRUSINA: (*sípavě*) Tož tak ty na mňa? (*Otevře dveře a volá na Fraňka.*) Zaveď koně do maštale.

TOMEK: Děkuju Vám. (*Odejde.*)

Výstup 7.

TRUSINA, BARBORA

BARBORA: (*Vletí do světnice.*) Propána Boha, pamatujte sa hospodáři, nech z toho nemáte smrt'.

TRUSINA: Ticho, nekřič. Poslala si pro bratra Antoša?

BARBORA: Už ide. Byla tam Rozárka. Brněli prý si pod fúsi, že tu jako nemajú co hledat' a kdesik cosik.

TRUSINA: Antoš byl též nepodajný paličák, tajak je Tomek. Uzmysel si, že vytisne tatu na výminku a že sa bude ženit. Strašně sa spolem schytnuli. Antoš odešel, vzal si vdovu a za nedluho ho z gruntu vytlačil jeho nevlastní syn. (*Klepání na dveře.*)

BARBORA: Už je to. (*Odejde.*)

TRUSINA: Dále.

Výstup 8.

ANTOŠ, TRUSINA

ANTOŠ: (*Menší, zavalitý stařec s hranatou, oholenou tváří a lysou hlavou. Jen okolo spánků a vzadu má chomáčky vlasů.*) Dobrý den.

TRUSINA: Pámbuch daj. Vítej Antošu. Zkázal sem pro ťa. (*Podává mu ruku.*)

ANTOŠ: Nebýl by přišel, ale pravili ně že choruješ.

TRUSINA: Je to se mnú bídne, už hledím do vymínky.

ANTOŠ: Tomek ťa potláčá. (*Sedne.*)

TRUSINA: Už si aji začíná hlavu stavjat' a do čeho sa zapó-jme, od teho neustupí. Splét sa s tú namalovanú Kejnarovú a né a né ho od ní odradit'. K čemu by to též měl? Peněz nemá a selskému nerozumí.

ANTOŠ: Řeknu ti ale zrovna, že nic nezvedeš. Má svoje roky a jestli nepovolíš, bude na ťa celý život naříkat', žes mu zkazil život.

TRUSINA: Lešči povolím, budu sa dívat' jak hyne grunt.

ANTOŠ: Proč by hynúl...? Ale to ti myslím neide pod fúsi, že nenahraběš s Marušú peněz. A je ti toho tolěj třeba? Všeckého máš doboha a ešče sa třepeš na groš.

TRUSINA: No a moje nadělání? Nač to vyjde?

ANTOŠ: No to sú hrúze. Dostál si přecaj po rodičoch grunt abys na něm dělál.

TRUSINA: Co bylo už sa nevrátí, ale řekni ně Antošu, co bys ta dělál, buďa na mojím místě?

ANTOŠ: Co by dělál? Dál by Tomkovi grunt a řek: Vem si co chceš a braň sa, jak budeš Boha znat'.

TRUSINA: (*nepokojně*) Ty všecko bereš edem s Tomkovej strany ale na mňa sa neohlídáš, jak ně to připadá krušné, přijat' do staveňá děvčicu z chalupčete.

ANTOŠ: Edem dočkaj. Přijdeš co nevidět na tú chalútku sám. Nemusíš ju žádnému tak okatě vystrkovat'. A potom, co

nabrániš? Tomek už je s Marušú zváný a od teho te nepo-može ani svěcená voda.

TRUSINA: Co svěcená voda, peníze zmóžú všecko.

ANTOŠ: Tož ju vyplat', když myslíš. Ech di, táhnete každý za inší konec. Jeden čihy a druhý ket. Ostatně řek sem ti svůj díl a ci ti mám věcej radit', nejsi malé děcko (*Vstane.*). Tož s Bohem.

TRUSINA: (*Podají si chladně ruce.*) S Bohem, bratře a dě-kuju ti za poradu.

ANTOŠ: Kch. Každý máme své. (*Odejde.*)

Výstup 9.

TRUSINA, BARBORA

TRUSINA: (*Sám kašle a zlobí se.*) Panečnu, ale ten ně dal světla. Sám odjakživa rodičú neposlúchál a mňa chce súdit. Jaký chytrý ... A tak po boku ešče protiva mně Tomka podbí-jať. Chcéł bys vidět', jak grunt hyne, ale já ti nesednu na tvoju múdrost'. (*Tvrdě kašle.*)

BARBORA: Bože, Bože, už vás to zasěj dusí. Lehnite si, uvařím Vám zelin. (*Spíná ruce.*) Bože, Bože, Bože

TRUSINA: (*ostře*) Nebožuj ně tady. To nic nepomože. Di, daj ně už raz pokoj!

BARBORA: Tož když už aji já sem hlúpá, tož dojdite k dochtorovi.

TRUSINA: Dochtor ně pomože. Dá prášky, aby mňa zbýl a ešče zbuchdarma peníze vycimbál.

BARBORA: Ale přecaj dá radu.

TRUSINA: Radu, neradu, ale dechu nedá. Di a zavolej ně Tomka, nech sem hned' přijde.

BARBORA: (*Odporuje.*) Zasěj sa poščúříte a zasěj si pohor-šíte.

TRUSINA: (*Vykřikne.*) Di už a nepropaluj člověka.

BARBORA: (*Vyběhne ven a volá.*) Tomku, tatíček Vás vo-lajú.

Výstup 10.

TRUSINA, TOMEK

TRUSINA: Ešče sa raz pokúsím ho oblomit' a lešči ani to nepomóže, tož potem vyvedu, ale neco vyvedu, že ho to bude mrzet'.

TOMEK: (*Vejde, zůstane však u dveří.*)

TRUSINA: Tomku, tož řekni ně naozaist, co chceš protivá mně? Či ně to děláš schválně, abys mňa vehnál do hrobu? Či chceš tak dělat, jak ten strýc Antoš?

TOMEK: *(Pokročí.)* Tatulko, vy chcete po mně velké věci.

TRUSINA: Jaké velké věci?

TOMEK: Víte v čem sem. Mně to nedá, aby včilkaj Marušu odběh. Chybíl sem, ale slova už spátky vzít nemůžu.

TRUSINA: Neměls ho dávat. Mňa sas neptál.

TOMEK: Tak to nepůjde, tatulko. Maruši sem před Bohem živým slíbil, že si ju vezmu. A potom, chlapec je můj a když už je tady, musím sa oňho starat. Kdyby ju odběh, neměl by pokoja do smrti a to si na svědomí nevezmu.

TRUSINA: Už toho mám dost a řeknu ti, že buď budeš poslouchat mňa a nebo Marušu.

TOMEK: Už sem řek, že darmo.

TRUSINA: *(Náhle divoce proti Tomkovi.)* Tož si ju drž, ale po mně nic nechci. A di si zaňu, když je ti milejší než vlastní tatík.

TOMEK: *(rovněž prudce)* Půjdu, držte si svůj grunt, aji všecko. *(Odejde.)*

TRUSINA: Di a Buh ťa živ. *(Kašle.)*

Výstup 11.

TRUSINA, BARBORA

BARBORA: *(Vletí.)* No, nepovídala sem to, co z toho půjde?

TRUSINA: Edem nech si ide, edem ať táhne, šak on pozná. *(Kašle a chodí.)*

BARBORA: Och, nebojte sa, on daleko nepůjde, on sa vrátí a jak rád sa vrátí.

TRUSINA: *(Pro sebe.)* Edem kdyby měl dat' komu grunt. Ešče zítra by jel do města a všecko by spořádál. *(Běře župicu a oblíká se.)*

BARBORA: *(Přiskočí, běře mu župici z ruk.)* Ani řeč, hospodáři, je tam surovo. Nepustím vás. Pohoršíte si a kdo vám potom zdravjá dá.

TRUSINA: *(Odzbrojen.)* Bože můj, na co sem to vyšel, na co sem to přišel. *(Sedne, zaboří hlavu do dlaní.)*

Výstup 12.

TRUSINA, FRANĚK

FRANĚK: *(Nese léky a prášky.)* Na, připrav žižlavé uhlí, posyp ho tým práškem a hospodář nech do sebja vdechuj. *(Barbora vezme prášky a odejde.)* A toto, hospodáři, máte využívat. Pán dochtor sa přijdú na vás zítra podívat.

TRUSINA: Přecaj sa o mňa nekdo stará a má mňa rád, ale to není Tomek. Děkuji ti Fraňku, děkuju. A nepotkal si nekde Tomka?

FRANĚK: Jak by né. Utíkal hore chodníkem celý zdivočelý, tajak kdyby sa chcel oběsit. Kdož ví, lešči by neco nevyvád, kdyby ho nebyla prám u hája potkala Maruša. Odprovázala Hájovu ze křtu a z úvodu. Stojá spolem pod lípami.

TRUSINA: Čekajú, že ích půjdu prosit' Och tož na takých námluvách sem ešče nebýl ani nebudu. *(Zaboří hlavu do dlaní.)*

FRANĚK: *(Usedne pod kamna a rozmlouvá.)* On, Tomek, hospodáři, není zlý chasník. Špatného slova na vás nikdy neřek. Dycky pěkně: tatíčku sem, tatíčku tam. To by měl hřích, kdyby mluvil ináč. Edem to je u něho, že sa s Marušú zaplét a jako čestný chlap, nechce od ní ustúpit. Má ju rád. No, a měl by sa oženit s takú, kerú nemá rád, bylo by to též všelijaké. Šak víte, jaké je to, když sa dva nemožu spříhnout. Maruša nemá nic, je pravda, ale já vám tu čeho třeba? A je Vám třeba nekde dolézat, když nepotřebujete žádných milostí od takovéj Kubjátky?

TRUSINA: To je všecko pravda, edem co si s nů počne?

FRANĚK: To sú všecko Barbořiny pletky. Ráda by tu vládla až do smrti a proto podrývá. Aby vám řek, hospodáři, pokál tu bude Barbora, pokoja nebude. Je to chrt a čertu podhaňáč. Ptál se sa na Marušu a všude ju chválá. A jak sa ostríle, može z ní byt' aji dobrá hospodyň. Bude ráda, že přijde do ščestá a vás si bude vážit, aji Tomka. Tak si to já, hlupý chlap, myslím a řeknite ně na to co chcete, hospodáři.

TRUSINA: *(zamysleně)* A to si myslíš, že by měl íť Marušu prosit' já?

FRANĚK: *(Kuje železo.)* A kdo by vám to kázal, hospodáři? Nech přijde sama a prosí, šak si chválabohu ešče zasluhujete, aby sa kole vás měla.

TRUSINA: *(těžce)* Kdyby přišli a odprosili, možná, že by ím odpustíl.

FRANĚK: To by bylo nejlepší, hospodáři a bylo by tu zasěj všecko dobré. *(Loudá se ke dveřím.)* Já by pro ně došel, kdybyste chceli.

TRUSINA: A ešče si tu?

FRANĚK: *(Vyskočí do výšky.)* Už letím. *(Vyběhne prudce ven.)*

Výstup 13.

TRUSINA, BARBORA

BARBORA: (*Nese hrnek, z něhož se kouří.*) Nate, hospodáři, nahnite sa a chvílku do sebja vdechujte.

TRUSINA: (*Ač nerad, podvolí se.*) Och, jejejejeje ...

BARBORA: Šak to všecko má edem Tomek na svědomí. Kdyby vás posluchnul, mohli zme žit' tajak zme žijávali. Ale edem ho nechat', šak jemu sklapne hřebének. A včilkaj? Tomek si už dávno fúče. Přijde, já vám pravím, že přijde a ešče aji odprosí.

TRUSINA: (*Odbude ji.*) Co ně to pořád předhazuješ? Či nemám teho sám ze sebú dost? Nech mňa byt' a di si po svéj.

BARBORA: (*Brble.*) Tak je to, služ pánom dobře a dostaneš starý jančár. (*Odejde.*)

Výstup 14.

TRUSINA, TOMEK, FRANĚK, MARUŠA

MARUŠA: (*Otevře dveře, pak se prudce rozběhne, klesne k Trusinovým nohám, obejmě jeho kolena a v pláči prosí.*) Tatíčku, prosím Vás, odpusťte nám to.

TOMEK: (*Stojí u dveří, hrdost mu brání jíti dál.*)

TRUSINA: (*Jakoby se vzpamatoval a ožil.*) To, to, to ste to dopřadli. Co včilěj s vámi? Trhat' vás od sebja, to nechcete a tak aby to šlo podla vašího. Oh, to sú vysoké jabka.

MARUŠA: My víme, že sme chabíli, tatíčku, ale prosíme vás, odpusťte nám to. My vám to všecko vynahradíme. (*Líbá Trusinovi ruce.*)

TRUSINA: (*Tvrdě, ale bez zlosti.*) Já temu rozumím, rozumím, Marušo, co myslíš, ale řeknu ti zrovna, že ně to dvakrát po chuti není. Ale staň, nejsi v kostele a já nejsem svatý.

MARUŠA: (*Sedí u jeho nohou.*) Nestanu, až nám odpustíte, tatíčku.

TRUSINA: (*Obrátí se na Tomka.*)

TOMEK: (*Sklopí oči, pokročí a přiklekne k Maruši.*) Odpusťte nám to, tatíčku, prosím Vás o to aji já.

FRANĚK: (*Točí v ruce čepicí.*) Vemte to hospodáři podla očenaša, abysme odpustili naším viníkom.

TRUSINA: Když je to tak, odpúščám vám. Ale to vám pravím, ať na mňa nenaříkáte. Co si zasejete, to si ají skludíte.

MARUŠA: (*Vstane i s Tomkem.*) Na rukách vás budém nosit', tatíčku.

TRUSINA: To nemusíte, edem co bude třeba včilěj, sednite.

MARUŠA s TOMKEM: (*Usednou pod kamna.*)

TRUSINA: (*vážně*) To není všecko edem tak, jak si myslíte. A ty si povědáš, Marušo, že ťa u nás čeká med? Och, to si na omylu. Tu přijde nejednúc ruky přiložit', od huby utrhnút', noci ubrat' a dňa nastavit'.

MARUŠA: (*vesele a šťastně*) Při dobréj vůli všecko sa poddá, tatíčku.

TRUSINA: No, však uvidíme. A potom né aby sis mysléla, že sa ti dá připsat' púl grunta. Kolěj si přineseš, tolěj sa to upíše. Nesmíš si myslet', že přijdeš k majetku, tajak ptáča k zrnu.

MARUŠA: Já stojím edem o Tomka, tatíčku a kdyby neměl ani groša, vzala by si ho.

TRUSINA: No, takových bez groša je dost'. V jednej košuli si si mohla vybrat' po chuti.

MARUŠA: Ale já sem chtěla edem Tomka.

TRUSINA: No, vyřídilku máš dobrú. A tož, si spokojená s tým co sem řek?

MARUŠA: (*Vstane, jde ze zadu k Trusinovi.*) Pámbuch vám to zaplat', tatíčku.

TRUSINA: A co ty, Tomku, nic?

TOMEK: (*Přistoupí k otci z druhé strany.*) Jak to, tatíčku zařídíte, tak to bude.

Výstup 15.

BARBORA, PŘEDEŠLÍ

BARBORA: (*Vejde, uvidí skupinu, pokročí, nahlídá, kdo by to moh byt'. Spatří Marušu, pohrdlivě ohrne nos.*) To si ty, Marušo, hm, hm ... (*Odchází do kuchyně.*) A já sem mysléla, že je to kerásik urozenější.

JEDNÁNÍ IV.

U Trusinú o několik měsíců později. Na oknech jsou záclony, stůl pokryt bílým ubrusem.

Výstup 1.

MARUŠA, TOMEK

MARUŠA: (*Po všednu oblečená, začepená. V jipce, houpá na rukou chlapce, tiše zpívá.*) Pámbuch bude s tebú spáti, andělíček kolébatí, spi děťátko, spi. (*Pláče.*)

TOMEK: *(Vejde a ve spěchu něco hledá pod lavicí u kamen.)*

MARUŠA: Necháš mňa tu samú a nepříjdeš sa na chlapca ani podívať.

TOMEK: Ale dyť nevím, kde ně práci hlava stojí. Chystá sa k děšču a tolěj suchého máme na lúce. Fráňa tu bude s první fúru co nevidět a Barbora, tá dneskaj smýče plásty, div sa nezerve. A v tem chumlu mám ešte na ogara mysleť?

MARUŠA: Aspoň porad', co mám dělať. Dyť už sem z teho tajak omámená. Sypí a horký je jak oheň.

TOMEK: *(Na odchodu.)* Tož zavolaj dochtora. *(Odejde.)*

MARUŠA: *(Odejde vlevo do světnice, kde chlapce uloží.)*

Výstup 2.

MARUŠA, TRUSINA

TRUSINA: *(Vejde, nese na okřítku mouku a vajíčka, rozhlíží se, postaví vše na stůl a chce odejít.)*

MARUŠA: *(Vejde, zarazí se.)* Proč ně to vracáte, tatulku?

TRUSINA: Podruhěj ně takové věci nenos. Potřebuješ to sama, bezteho prý tým chalupníkom - secom dáváš na svačiny věcej másla jak chleba.. Já sa přeživím, ale ty si daj pozor, aby ti nikdy nepochybělo.

MARUŠA: Krávy zas nedojá a kury nenesú, ničeho nebude.

TRUSINA: Už sem řek, že nechcu. To tak, aby ně tak Tomek nikdy vyčnúť, že ně odnášáš a podstrkuješ. Co mám psané, mám psané, ostatek nežádám. Budeš i na všecy strany hýcať, lehko majetek rozneseš. *(Odejde.)*

MARUŠA: *(Chvíli hledí za ním, pak zhluboka vydechne a vrátí se zpět do světničky.)*

Výstup 3.

BARBORA, MARUŠA

BARBORA: *(Vletí do světnice. Je zpocená, jde ke kamnům, nabere z puténky vody, rychle po sobě dvakrát vypije, při čemž zhurta postaví putnu na zem.)*

MARUŠA: *(Vyjde ze světničky.)* Nešramoť tak, obudíš chlapca.

BARBORA: *(Přestane pít.)* Nono, šak není princ. *(Pije.)*

MARUŠA: Princ není, ale je v horečce. Budu muset poslat pro dochtora.

BARBORA: To sú orácie. Ve mně též všecko hoří jak sem uhřítá a neletím hned pro dochtora. Toť, napiju sa a zchladnu.

MARUŠA: Všeckého dočasu. Tak si též můžeš opařit plúca.

BARBORA: Nejsem z perníku, aby sem sa rozpustila z hrněčka vody.

MARUŠA: Kde je Franěk?

BARBORA: Každú chvíľu tu musí byť s fúru.

MARUŠA: *(Jde ke dveřím, otevře je, volá.)* Fraňku, Fraňku! *(Hřmí.)*

FRANĚK: Prrrrr! Co chcete, panimámo?

MARUŠA: Pocem, honem.

Výstup 4.

FRANĚK, MARUŠA, BARBORA

FRANĚK: *(S bičem v ruce, zastaví se ve dveřích, je zpocen a vysílen.)* No.

MARUŠA: Kde je Tomek?

FRANĚK: Utekali na lúku zhrňovať otavu, bere sa k děšču.

MARUŠA: *(Poroučí.)* Zajed' za humno, nech fúru a přepříhni do rakušáka. Pojedeš pro dochtora. Chlapcovi je pořád horčí, zrovna hoří.

FRANĚK: Ale pantata pravili, že mám hned' přijed'.

MARUŠA: *(prudce)* Pojedeš pro dochtora a dost'.

BARBORA: Otava je suchá jak pepř, nesmí zmoknúť.

MARUŠA: Mlč, na nic sa ťa neptám. Ja porúčám a ty Fraňku di připříhať.

FRANĚK: A když nebude móct' přijet'?

MARUŠA: Tož nech pošle aspoň nejaké léky. Řekni mu, že má horkosť v těle.

FRANĚK: Už letím a pohnu, aby sa ešte před deščem vrátil. *(Odejde.)*

BARBORA: *(Odchází za ním.)* No, to bude boží dopuščení, až to zmokne. *(Odejde.)* Poletím za Tomkem skládať.

MARUŠA: *(Vletí do kuchyně, přinese hrnec s vodou, postaví do pece, přiloží a běží do světnice.)*

Výstup 5.

TONKA, HÁJOVÁ, MARUŠA

HÁJOVÁ: *(Vejde.)* Žádného doma?

TONKA: Věřte, tu je tajak po vyhoření.

MARUŠA: *(Vyjde ze světničky.)* Vítám vás, tetičko, aji tebja Tonko. Kde ste sa tu vzaly?

HÁJOVÁ: Utíčem před déščem. Takové černé sa to z doly žene, až strach.

TONKA: A kdo u vás choruje, že jel Franěk do města s bryč-kú?

MARUŠA: Ale s chlapcem mám takové súžení. Včera sem muséla íť na pole sušít, ogarca sem nechaly kravařce pod opatrnos a než sem sa vrátila, už byl nesvůj, celú noc vrněl a včilěj zrovna pálí.

HÁJOVÁ: A kde ho máš?

MARUŠA: Tudy vedla. *(Otevře dveře, všechny po špičkách vejdou a zase se vrátí, venku začne pršet.)*

HÁJOVÁ: Edem aby to nebylo zapálení. Víš? Nájlepší by ho bylo obabúlat do tvaroha. Ten odbíře pálení a horkost.

MARUŠA: Dočkám chvílu, až s jakú sa vrátí Franěk. Ale sednite si. Věřte aji sem vás zapoměla pobíznút, abyste si sednuly *(Utírá zástěrou židle.)*

HÁJOVÁ: *(Sedá.)* Tam prší. To zmokne ľudom otav na poloch.

TONKA: Ach, nech, sak kdo namočí, ten aji usuší. A jak sa máš, Maruško?

MARUŠA: *(Hledí oknem ven, jak se blýská a hřmí.)* Ach, darmo praviť. Neměla sem sa tu vydat, nebyla by muséla trpět za to, co nemělo byť. Snad' kdyby si byla vzala Jozefa, byla by měla spokojnější život.

TONKA: Šak kdyby nebyla tvojího tatu tá šleda ve skale přitápila, nebylo by k temu došlo.

HÁJOVÁ: Kdo ti ubližuje?

MARUŠA: Všeci.

TONKA: Aji Tomek?

MARUŠA: Když ho všeci protivá mně podbijajú. Včeráj sem donésla na pole svačinu secom, jak ně Barbora poradila a dostala sem, že hýcám. Tomek ně vyčnul, že o tatíčka nedbám. Donésla sem ím belinu múky a páru vajec na okřínku a donéslí ně to s hrozným kázáním před chvílu zpátky. *(Pláče.)*

TONKA: Chudero, zle sis podestlala.

HÁJOVÁ: Ono s bohactvím v patách dycky kráča neštěstí, ale musíš měť trpělivost, než sa tý kolaje vyjedú.

MARUŠA: A nájhorší je na mňa Barbora. Kde může hodí ně klocek pod nohy a je jí lepší, když sa o mňa aspoň jazykem oveze.

HÁJOVÁ: Co přetrpíš, přetrp a kdyby si konečným koncem nemohla vydržet, tož uteč k nám, my sa ti nejak utíhném do kútka.

TONKA: Mamulko, už přestalo pršet, pobírajme sa.

HÁJOVÁ: Máš pravdu. Mohla by nás tu Barbora zastihnút a lebo Tomek a ešče by řeknuli, že od vás neco odvláčáme. S Bohem, děvča. *(Podává ruku.)*

MARUŠA: S Bohem, tetičko aji ty Tonko a přichodívajte zasěj.

TONKA: S Bohem. *(Odejdou.)*

MARUŠA: *(Odejde do světničky, hned se vrátí a vyhlíží oknem.)*

FRANĚK: *(Za scénou.)* Prrrrrr!

MARUŠA: Dochtor nepřijel.

Výstup 6.

MARUŠA, FRANĚK

FRANĚK: *(Zmoklý.)* Pán dochtor nemožú hned' přijdít, ale poslali léky. Máte teho dat páru kapék chlapcovi do húbjate.

MARUŠA: Si hodný, Fraňku, edem ty si na mňa hodný.

FRANĚK: Já vím, vy mňa chválíte, ale od Tomka obzobu. Otava zmokla.

MARUŠA: Nebyli byste jú tak lebo tak uchytili a potom ogar je přecaj přednější jak otava. *(Zajde do světničky.)*

Výstup 7.

FRANĚK, BARBORA

FRANĚK: *(Sám.)* Tak sa ně zdá, že ta búrka, co přijde, bude horší téj, co odešla.

BARBORA: *(Vejde, je mokrá a třepe ní zimnice. Co chvíli se drží za žaludek.)* Díž ho, pána, tak v rakušáku sa vozit a otavu vem čert. Au. *(Sedne rychle pod kamna a svíjí se v bolestích.)*

FRANĚK: Šak tebja už měl vzít dávno. Všeckým by sa ulevilo.

BARBORA: Dočkaj, šak ty poletíš, edem co Tomek přijdú. Au, au to bolí.

FRANĚK: Když, tož nech, ale do pekla né, tajak ty. *(Odejde.)*

BARBORA: (*Vyskočí, vezme hrnec se zelím a hltavě jí.*) Zatracené moření, či ho nezastavím? (*Najednou položí hrnec a skrčí se do koutku na lavicu, nařiká.*) Ó, jejejejejejejejejeje ...

Výstup 8.

TOMEK, BARBORA

TOMEK: (*Vyjde celý mokrý, praští čepicí k peci, sedne tvrdě ke stolu.*) Co je ti, Barboro?

BARBORA: Ale tak mňa cosik zvírá u dolinky, tajak kdyby ně nekdo střeva chcél vyrvať, k zahynutú. Au, jejejejeje ... Co to edem se mnú bude, ježišmatija. (*Svíjí se bolestí.*)

TOMEK: Co si zedla?

BARBORA: Nic takého, edem sem sa chladnej vody ražno napila a belinu zelá sem pojedla ... och jejejejejejeje ...

TOMEK: Di si lehnúť a vypij neco silného na žalúdek.

BARBORA: Mám tam cosi silného ... och, och ... aji bolení zubú pod tým přešlo. (*Sbírá se k odchodu.*)

TOMEK: Dovezu ti dochtora, chceš i.

BARBORA: Nechcu, nechcú. Mám i umřít', tož ně ani dochtor nepomůže.

TOMEK: Di si lehnúť. Přesilila si sa a zrazila to vodú.

BARBORA: (*Odplíží se do kuchyně, přičemž stále ječí a nařiká.*)

Výstup 9.

MARUŠA, TOMEK

MARUŠA: (*Vyjde ze světnice.*) Už si sa vrátil?

TOMEK: (*zlobně*) Otava zmokla a ty namísto, cos měla přilézť pomóct' skládat', tož eště aji Fraňka s koňmi zebereš do města pro dochtora, princovi.

MARUŠA: S chlapcem bylo zle. Nemohla sem ináč a je tvůj tajak můj.

TOMEK: Ech, ty si edem s faganem hraješ. Kdyby sa měli všude tolėj s děcky pyplat' a fifrat', dávno by nic neměli.

MARUŠA: (*Se zarazí.*) Nemáš to zasěj z Barbořinej hlavy?

TOMEK: Nepotřebuju Barboru. Vidím to.

MARUŠA: Proboha, dyť's ně sám povědál, abych poslala pro dochtora.

TOMEK: Chytáš sa každého slova. Či sem povědál, že máš poslat' hned'. Bylo doščasu až popoledni. Dochtorovi nic nezмокne. Ale tolėj to povědám, že to tak delėj ít nemóže. To není na chalupě, kde sú tři, štyry měřice. Tudy je teho moc a všecko sa musí zervat'.

MARUŠA: Nevyčítaj ně chalupu, věděl si, že nejsem z gruntu a s chlapcem sem měla čekat', až bude mět' smrt' na jazyku. (*Přemůže pláč.*)

TOMEK: (*Popuzen jejím pláčem.*) A tož si sed' při tem svojím mazúlkovi a úrodu nech zhnít.

MARUŠA: (*Jde ke kamnům a vytahuje z trouby vařící vodu.*) To si ně pěkný tata. Sám svoje děcko zahazuješ. Ešče ti nejedna kopa zmokne.

TOMEK: (*Chytí Marušu za rameno a drcne s ní.*) Ale ty ně při ní nebudeš dožírat'. (*Voda vyšplichne a opaří Maruši ruku.*)

MARUŠA: (*Zaupí.*) Au ... (*Postaví hrnec zpět, zabaluje si ruku do zástěry.*)

TOMEK: (*Zarazí se.*)

MARUŠA: (*Vzchopí se.*) Tož tak už to daleko došlo? Drž si svůj grunt, drž si všecko! (*Vběhne do světničky, za chvíli vyjde, nese dítě zabalené v šále, ruku v šátku, vyběhne ven.*)

TOMEK: (*Chce ji zadržet, neučiní tak.*) Zatracený taký život.

FRANĚK: (*Ještě za scénou.*) Držíš jú. Bud' ráda, že móžeš zasěj na chvílu vládnúť.

Výstup 10.

TOMEK, FRANĚK

FRANĚK: (*Vejde.*) Starý soldát.

TOMEK: Co zasěj máte, že ste v sobě? Tajak by to dneskaj čert podsednul.

FRANĚK: To nevím, koho dnes podsednúl. Barbořisko vleče sa do stodoly zohnutá od bolesti jak kluka, ale ešče sa vyškýřá hospodyně, když ju viděla tuotál utíkat'. Tá by byla zasěj na koni. Kdyby ju tá podegra nemořila. Ďábel.

TOMEK: (*Chodí rozervaně po světnici.*)

FRANĚK: Za chvílu bude aji s Vami orat', tajak s tatulkú. Sám čert v tem sedí. Kvůli va tej čarodejnicě vyhnat' hospodyňu. Haňba. Všeckým porúčá, edem já si nedám od starého krsa fúkat'. Och, tady začnú zasěj staré pořádky.

TOMEK: Do teho ti nic není, Fraňku a nechcu, abys ňa tu súdíl.

FRANĚK: Rozumím, rozumím. A co by ně též jako do toho bylo. A konečně, co je vám do mňa, Tomku, též nic a zme si kvit. Přivázaný tu u vás nejsem a vody ně do polévky nalejů ledakde. (*Postaví se jako voják k odchodu a rázně vykročí.*)

TOMEK: Fráňo, vrať sa!

Výstup 11.

TOMEK, TRUSINA

TRUSINA: (*Ve dveřích se srazí s Fraňkem.*) No, no, kde máš tak naspěch?

FRANĚK: Stěhuju sa s hospodyňů. Barbora si osedlala Tomka. Chachacha.

TRUSINA: Tož tak daleko to už došlo a včilěj nevíš kam z konopjá.

TOMEK: Tož, opravdu nevím. Sem vinen já, nebo kdo?

TRUSINA: Co sa doma upeče, má sa aji doma zest'. Nač sa nechať vynášať po dědinách.

TOMEK: Sem i já vinen, vyvadťe sa se mnů.

TRUSINA: Co já vím, co ste spolem měli?

TOMEK: (*Udeří pěstí o stůl.*) Čert aby sprál taký život. Povadili zme sa kvůli chlapcovi. Pořád sa edem s ním frfňí, drcnul sem nechťa do ní, opařila sa horků vodů, popadnúla fagana a tam tá.

TRUSINA: Edem nekrmit' lidí klebetámi. Celá dědina sa nám bude vyškýřať. Když si chybíl, neměls ju tak pustit'. A cos měl s Fraňu?

TOMEK: Ale nic, přišel ně akorát do rany v najhorším. Slovo dalo slovo, praščil ně všeckým a tam ten pryč.

TRUSINA: A Barbora prý je chorá?

TOMEK: Jakésik vředisko s ňů tudy lomcovalo. Myslím si spařila plůca chladnú vodů. Tak sa zvůjala, nedaj Bože.

TRUSINA: Měls jí poslať pro dochtora, zaslůžila by si teho za celý život. V jádru nebyla zlá. Kdysik ju kterýsik nechál už po ohláškách, tož zanevřela na všecku lásku a neznala než dřinu.

TOMEK: Chcéł sem, měl sem v úminku, ale o ten s'atý svět nechtěla o dochtorovi slyšet. Povědala, že má jakésik kapky na utišení zubů a tých že užije.

TRUSINA: A kde leží?

TOMEK: Tož ani nevím. Před chvílů s ňů mlůvil Franěk kdesik na dvoře.

Výstup 12.

FRANĚK, PŘEDEŠLÍ

FRANĚK: (*Vběhne.*) Hospodáři, už je po ní.

TOMEK: Po kom, proboha?

TRUSINA: Maruša?

FRANĚK: Né, Barbora ... už je ... (*Neví, zdali by ukázal dolů do pekla, nebo nahoru do nebe.*) ... tam. (*Ukazuje do nebe.*)

TRUSINA: Pro pána krále. Co sa s ňů stalo, kde je?

FRANĚK: Chcéł sem ešče, než odějdu, pohodit' koňom. Vejdu do stodolý, беру seno a v tem seně ležela Barbora a už nedýchala.

TOMEK: Vypila octovů trest'.

TRUSINA: Pámbuch jí odpust', ale honem pro ňu. Možná ju ešče zachráníme.

(*Odbíhají všichni, opona dolů.*)

JEDNÁNÍ V.

V neděli předvečerem o hodech u Trusinů.

Výstup 1.

MARUŠA, TRUSINA

MARUŠA: (*Sedí u kolébky, kolébá. Je velmi bledá, slabá, přepadlá. Suše kašle, pláče.*)

TRUSINA: (*Vejde, dívá se chvíli na Marušu, pokyvuje hlavou.*) Co je ti? Marušo, co pláčeš?

MARUŠA: (*Osuší rychle slzy.*) Nic tatíčku, nic.

TRUSINA: (*pomalů a vážně*) Jaksik sa tratíš, děvča, tratíš. Milá brachu, povědál sem ti co to všecko je, a nevěřilas, nevěřila. Včilkej to vidíš, že to není edem hračka. To je dřina bez konca. Hledaj si pomoci, nech sa z toho vykřešeš, lebo ináč bude hynůť všecko s tebů.

MARUŠA: (*Vstane, vezme hrnec a jde ke dveřím.*)

TRUSINA: Kde ideš?

MARUŠA: Vydojit' krávy. Sú hody, Juhana tančí a už mělo byť dávno vydojené.

TRUSINA: (*Nahlédne do kolébky.*) A co dělá ogarec?

MARUŠA: Spí. Myslím, že sa neprobudí než sa vrátím. (*Odejde.*)

TRUSINA: Půjdu s tebou, pohodit' kravám, aby ti lepší spustily. *(Odejde.)*

Výstup 2.

TOMEK, CABÁK, ZÁTOPEK

TOMEK: *(Po chvilce vejde, je veselý a šťastný. Posadí se za stůl.)*

CABÁK a ZÁTOPEK: *(Ustrojeni po nedělnu.)* Dobrý večer.

TOMEK: Pámbuch daj, sednite si. Tož kolěj toho tam je ešče nedodělaného?

CABÁK: Aby zme neodnéšli spaní. *(Sednou.)* No ešče kerýsík metr trubék přijde položit', zaházať a už to budete měť celé odvodněné.

ZÁTOPEK: Už to nebude bahnisko, ale pořádná rola.

TOMEK: *(vesele)* Už sa toho nemožu dočkať, až do toho zakrojím pluhem. A tož kolěj chcete na útratu?

CABÁK: To víte, pro nás, chudobu, sú hody edem raz do roka a tož chceme si aspoň dneskaj popřít.

TOMEK: *(Vytahuje peníze a klade je na stůl.)* Tož toť máte, každý pětku.

CABÁK a ZÁTOPEK: *(Běrou peníze a děkují.)* Pámbuch zaplať.

CABÁK: Tož co, přijděte si též mezi nás vyskočit'?

ZÁTOPEK: Totto, to by ani nebyly hody, kdyby na ních sedláci nebyli.

TOMEK: Měl sem v úminku, ale nevím jak Maruša, bude i chcět' ít'.

CABÁK: Nic ně po tem není, Tomku, ale Maruša sa jaksik tratí.

TOMEK: Ale kdež, to sa vám myslím edem zdá. To víte, téj práce bylo vela, ale do jara bude zasěj tajak malovaná.

CABÁK: Když ste sa poznali lóni o májovéj, to byla děvčica, krev a mléko.

ZÁTOPEK: Nevěřte Tomku, že to nic není. Budéte vdovcem a brzo. Maruša půjde s listem. Já sem též tak loní nebožku pochováł.

TOMEK: Jedno zlé druhé stíhalo a včilěj, když mělo byť všecko lepší, tož zasěj taká starost'.

CABÁK: Sbohem, Tomku a neměl byste ju nechať tak bez pomoci.

CABÁK: Dajte radu, než bude neskoro. *(Odchází.)*

TOMEK: S Pánem Bohem. *(Zavírá dveře a volá.)* Fraňku!

Výstup 3.

TOMEK, FRANĚK

FRANĚK: *(Vejde.)* Co chcete, Tomku?

TOMEK: Kde šla hospodyňa?

FRANĚK: Tak sa ně zdálo, že sem jú zahlédl pod krávú, dojí. Ale ...

TOMEK: Co chceš?

FRANĚK: Nemějte ně to za zlé, ale s hospodyňú byste měli dělat pořádek. Tratí sa tajak rožatá svíčka. Už není ani k poznáňú. A jaká to byly děvčica. Edem ste ju neměl nechať spávať na hůře v tých peřinách po nebožčce maměnce. Po suchotovém člověkovu sa majú dycky peřiny račí spálit', než přinesú iným neštěstí.

TOMEK: Kdo sa nadál, co z toho pójde.

FRANĚK: Čert nikdy nespí. Nadřela sa chudák o žňách tajak mezek a zle si podestlala. Hospodyně bude škoda. Zavolejte, Tomku, dochtora.

TOMEK: Šak sem jí pravíl, aby šla k dochtorovi, a tož či poslechne?

FRANĚK: Nepravte nic a zavezte jú k dochtorovi sám. Vy ste náhlý, třebas sa vám bojí všecko řecť. Škoda mladého života.

TOMEK: Kde sú ty doby, kde je tá májová muzika?

FRANĚK: Kde sú ty časy, když ste o ňú s tatíčkem bojovali a zvítězili.

TOMEK: Mohlo byť včilěj všecko inší.

FRANĚK: Barbory není.

TOMEK: A přijde do toho taká.

FRANĚK: Maruša je měkká ženská, mělo by sa s ňú jednat' po vůli. Já jí už dávno vidím po očoch, že ju cocik sušuje.

Výstup 4.

FRANĚK, TOMEK, MARUŠA

MARUŠA: *(Vejde, nese hrnec mléka, postaví jej na lavku, jde ke stolu, sedne a dusivě kašle.)*

TOMEK: *(Ji chvíli pozoruje.)* Co je ti Marušo?

FRANĚK: *(Odejde.)*

MARUŠA: Nic, nadobře nic ně není.

TOMEK: To neprav. Proč si nehledáš pomoci?

MARUŠA: Už je beztak neskoro, já vím. Přišla sem si tu pro smrt'. *(Kašle.)*

TOMEK: A čím sem já neco zavinil?

MARUŠA: Šak já si nikde neztěžuju jak trpím.

TOMEK: Kdo ti káže trpět? Co neideš k dochtorovi?

MARUŠA: K dochtorovi?

TOMEK: A tož co chceš dělat? Lehnout? No to byzme špatně dopádali.

MARUŠA: Neboj sa, nelehnu, aby si mňa nemusel opatrovat'. Vím o co ti ide. O grunt, o majetek, ale pro mňa nemá jediného potěšujícího slova.

TOMEK: A tož nač sa dřu? Kdyby nechál všecko edem tak, šli byzme za kerýsik rok s uzélkem po ptaňu.

MARUŠA: *(Chce vstát, ale kašel ji zadrží na židli.)*

(Za scénou se ozve veselá muzika.)

TOMEK: *(Jde k oknu, chvíli poslouchá.)* To budú hody.

MARUŠA: *(Vytáhne z kolébky léky a pije.)*

TOMEK: Co to máš za léky? Byla si u dochtora?

MARUŠA: *(tupě)* Byla.

TOMEK: *(se zájmem)* A co ti řek?

MARUŠA: *(pomalu a těžce)* Pravil, že mám katar. Kázal ně odstaviť chlapca. Nemám prý nic dělat'. A dobře žít'.

TOMEK: *(měkčeji)* Nesmíš sa tak všeckému poddávat'. Budeme dělat', co sa dá. Edem když to nejsú súchoty.

MARUŠA: Dochtore pravil, že nejsú, ale že by z toho mohly pojdít'. A tož si sama myslím, že to nebude tak zlé. Už je po práci v poloch. Odpočinu si, bude zasěj dobře.

TOMEK: Di si rozestlat' a lehni si.

MARUŠA: *(Vstane a jde do světničky.)*

Výstup 5.

TRUSINA, TOMEK

TRUSINA: *(Vejde.)* Kdy ně nivu zaseješ? Čekám a ty pořád nic. Né, abys mňa myslél zkracovat'.

TOMEK: Pořád sem myslél, že zbude chvíla, ale po hodoch vám to zaseju, nebojte sa.

TRUSINA: No, šak hleď. A co myslíš s Marušú? Chrne. Krávu na ustávku dojila. Už jí polovička není, jak byla a ty pořád nic, tajak slepý. Povědám si, nechce od ní ustúpiť, bude to mezi nimi dobré a tu máš. Ty místo, abys jí hledál pomoc, tož jú necháš schnúť.

TOMEK: *(vzdorně)* Šak byla dneskaj u dochtora.

TRUSINA: Dochtore není všecko. Od teho si ty hospodář, aby si viděl na všechny strany a zavčas zakročil. Nemysli si, že ťa chcu kárat', na to máš tvrdú hlavu, ale jako otec ti musím říct pravdu a vyber si z ní co chceš. *(Odejde.)*

TOMEK: *(Hledí chvíli za ním, pak jde ke stolu, vytahuje peníze a zastrkuje je do kapsy.)*

Výstup 6.

TOMEK, FRANĚK

FRANĚK: *(Vejde potichu, stojí u dveří a přešlapuje.)*

TOMEK: *(Ohlédne se.)* Co chceš, Fraňku?

FRANĚK: Pětku, hospodáři.

TOMEK: Nic nedostaneš. Beztak máš dva rýnské přebrané. A potom, všeci ste u muziky, všeci tančíte, užíváte hodů, edem tudy člověk aby hňavěl doma.

FRANĚK: Tož co, dáte ně tu pětku?

TOMEK: Už sem řek, ožereš sa a dva dni s tebú nebude řeč.

FRANĚK: *(Drcne si do čepice.)* Tož si ju nechte, Tomku, tu pětku. Vytančím sa aji bez ní.

Výstup 7.

TOMEK, MARUŠA

TOMEK: Všecko sa protivá mně spiklo, aji ten Franěk. Zatracený taký život.

MARUŠA: *(Mezi dveřmi.)* Co hřešíš, Tomku?

(Venku se ozve hudba.)

TOMEK: Nenadál sem sa, že budú letos takové hody. *(Naslouchá.)*

MARUŠA: *(Těžce se přemáhajíc.)* Na mňa sa neohlídaj, Tomku. Běž a užij si hodú po svém.

TOMEK: *(Jakoby ožil.)* Tož pújdu na chvílu, aby sa neřeklo, že neidu mezi lidí. S Bohem. *(Vyběhne středem.)*

MARUŠA: *(Rozepne ruce, jakoby ho chtěla zadržet.)* Tomku! Odešel a mňa tu nechál samú. *(Jde k oknu, otevře jej a naslouchá hudbě.)* Tak ně v hlavě hučí. Tajak voda pod stavem. Nevím, či sem tak nemocná, alebo sa ně to edem zdá. Ale proč tak divno na mňa všeci hledá. Aji tetička Hájoví, aji Josej. A Josef ten najvěc. Katar, katar je to, ale mohly by z toho pojít suchoty, mohly ... *(Přivře okno, jde ke kolébce, kde sedne a hledí bolně na chlapce.)* Chlapečku můj jediný. Zostali sme tu sami dva. Ty a já. A snad aji já ťa brzo opustím. A zostaneš tu sám. Sám. A Pámbuch nebeský ví, co nať čeká. *(Kašle.)*

Výstup 8.

MARUŠA, FRANĚK

FRANĚK: *(Vejde.)*

MARUŠA: *(Myslí, že je to Tomek.)* Tomku! *(Pozná svůj omyl, usedne zklamaně.)* To si ty, Fraňku? Ideš k večeri? Vem si. *(Netečně hledí do prázdna.)*

FRANĚK: *(Jde ke kamnům, vytáhne odsud kastrólek a jí. Po chvíli, dívajíc se při tom na Marušu, odhodí jídlo.)* Tady sú zatracené pořádky. Hospodyňa je nemocná a hospodář si povoluje, tajak dyby nic. *(divoce)* A je mu třeba tančit?

MARUŠA: *(Jako by se probrala z těžkého snu.)* Ale to snad, myslím, nebude, aby tančil?

FRANĚK: *(prudce)* Tančí a jak tančí.

MARUŠA: *(Vstane.)* Tančí, že tančí?

FRANĚK: *(Když zpozoruje co způsobil, opravuje.)* Ale Maruško, z toho si nic nedělajte. Tomka nepředěláte. Je jak prudká voda. Lepší ho nechat, až sa vyburí.

MARUŠA: *(Nedbá jeho slov, přetře si hlavu a vši silou vyrazí.)* Musím ho vidět, musím ho vidět v kole za každú cenu. Dočkaj u chlapca. *(Vyběhne ven.)*

FRANĚK: *(Chce ji zadržet.)* Marušo, Marušo! *(Jde k oknu, otevře je a vyhne se ven.)*

TRUSINA: *(Hlas za scénou.)* A ty sis Marušo mysléla, že ťa u nás čeká med? Mělas mňa poslechnút a nemusélas dneskaj banovať života.

(Hudba za scénou hraje veselou polku.)

FRANĚK: *(V okně.)* Chudera, nahlídá tajak žebračka do hospody oknem.

HLAS ZA SCÉNOU: *(vysoký a posmívavý)* Chachacha ... Ty umřeš ... Tomek si hledá inú nevěstu, mladú, zdravú ... chachacha ...

FRANĚK: Už letí zpátky a jak letí, tajak kdyby byla zdravá. Marušo, Marušo, pamatuj sa! *(Vyběhne ven naproti.)*

MARUŠA: *(Za scénou.)* Ešče né, ešče neumřu. Vezmu si chlapca a uteču temu selskému prahu. *(Otevře prudce dveře, překročí práh, ale najednou se zastaví a pomalu padá k zemi mrtvá.)*

Opona.

Divadelní soubor CHAOS Valašská Bystřice / Miloš Kulišták podle románu Metoděje Jahna: Selský práh. V prozatím posledním uvedení hry tvořily kostýmní výpravu inscenace valašské kroje, namnoze autentické. Foto: Milan Strotzer.

Na snímku z inscenace hry M. Kulištáka Selský práh valašskobystřického souboru CHAOS je vpravo František Vičan v roli sedláka Trusiny. Na přehlídce Valašské křoví ve Slavičíně 2004 získal cenu za herecký výkon. Foto: Milan Strotzer.